

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Oleksandr Spitsyn

Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 11. 5. 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Prohlašuji, že předkládaná diplomová práce má 137 856 znaků vlastního textu, včetně mezer a poznámek pod čarou.

V Praze dne 11. 5. 2020

Oleksandr Spitsyn

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval panu prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za odborné konzultace v průběhu zpracování mé diplomové práce a za poskytnuté rady a připomínky.

Obsah

ÚVOD.....	5
1. POJEM POŠKOZENÉHO A JEHO POSTAVENÍ V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	7
1.1 <i>Vymezení pojmu poškozeného de lege lata</i>	7
1.1.1 Ublížení na zdraví	7
1.1.2 Způsobení majetkové škody	8
1.1.3 Způsobení nemajetkové újmy	8
1.1.4 Obohacení pachatele na úkor jiného	8
1.2 <i>Negativní vymezení pojmu poškozeného</i>	9
1.2.1 §43, odst. 2 trestního řádu	9
1.2.2 §44, odst. 1 trestního řádu	10
1.2.3 §310a trestního řádu	11
1.3 <i>Nepřipuštění poškozeného do trestního řízení</i>	11
1.4 <i>Rozdíl mezi obětí a poškozeným</i>	12
2. PRÁVA POŠKOZENÉHO V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	14
2.1 <i>Práva náležející všem poškozeným</i>	14
2.2 <i>Práva poškozených s nárokem na náhradu škody</i>	20
2.3 <i>Vzdání se procesních práv</i>	24
2.4 <i>Práva nezletilých poškozených</i>	25
3. POSTAVENÍ POŠKOZENÉHO V INDIVIDUÁLNÍCH FÁZÍCH TRESTNÍHO ŘÍZENÍ	28
3.1 <i>Přípravné řízení</i>	28
3.2 <i>Řízení před soudem</i>	31
3.3 <i>Odvolací řízení</i>	34
3.4 <i>Mimořádné opravné prostředky</i>	35
4. ADHEZNÍ ŘÍZENÍ	38

4.1	<i>Uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení</i>	38
4.2	<i>Rozhodování soudu v adhezním řízení</i>	40
5.	POSTAVENÍ POŠKOZENÉHO V ODKLONECH	44
5.1	<i>Dohoda o vině a trestu</i>	44
5.2	<i>Narovnání</i>	47
5.3	<i>Podmíněné zastavení trestního stíhání</i>	49
	NÁVRHY DE LEGE FERENDA	51
	ZÁVĚR	58
	SEZNÁM ZKRATEK	61
	SEZNÁM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62
	ABSTRAKT	67
	ABSTRACT	69
	KLÍČOVÁ SLOVA	71

Úvod

Nikdo předem neví, co na něho v budoucnu čeká. Stejně tak si nikdo nemůže být jist, že se nikdy neocitne v postavení poškozeného. Zvolil jsem si toto téma diplomové práce zejména proto, že pokládám za poslání každé osoby s právnickým vzděláním chránit práva a oprávněné zájmy osob, které se bez vlastní vůle ocitly v obtížné situaci a nemají potřebné znalosti toho, jak postupovat, aby došlo k znovuobnovení narušeného stavu. Je pochopitelné, že obviněný k sobě často strhává větší pozornost, a to zejména proto, že výsledek trestního řízení bude mít bezprostřední dopad právě na jeho osobu (v důsledku jeho odsouzení), přesto by se však nemělo zapomínat na poškozeného, který újmu již utrpěl. Právě on bude mít největší zájem na tom, aby pachatel byl za svůj protiprávní čin potrestán, a stejně i na tom, aby došlo k odčinění škody, nemajetkové újmy nebo k vydání bezdůvodného obohacení. V trestním řízení poškozený vystupuje jako subjekt, jsoucí zároveň v postavení procesní strany, který většinou bývá nejvýznamnějším zdrojem informací pro objasnění skutkového stavu věci (např. byl svědkem spáchání trestného činu a může ztotožnit osobu pachatele).

S novelizací právního řádu po vymanění z vlivu Sovětského svazu došlo zejména k posílení postavení obviněného, naopak právní úprava ve věci poškozeného byla odsunuta poněkud do pozadí. I když se v následujících letech poškozený přece jen do zorného pole zákonodárce vrátil a jeho postavení se od té doby výrazně zlepšilo, nelze jistě mluvit o tom, že současná právní úprava je dokonalá a že zaručuje nejlepší možnou ochranu jeho práv. Za tímto účelem se nejen novelizuje trestní řád, ale přijímají se rovněž nové zákony (např. zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení).

Cílem této práce je vymezit pojem „poškozený“, stručně rozebrat práva, která poškozené osobě náleží, podrobně popsat postup pro uspokojení jeho nároku na náhradu škody, a to vše podle platné právní úpravy. Dalším cílem je (s oporou v příslušné odborné literatuře) poukázat na nedostatky dosavadní právní úpravy a navrhnout vhodná řešení, která by - podle mého přesvědčení – postavení poškozeného mohla výrazně zlepšit.

Protože pokládám za nutné vymezit předem základní terminologii, budu se v první části práce zabývat definicí pojmu „poškozený“, zejména vymezením tohoto pojmu z hlediska

pozitivního i negativního. Rovněž se pokusím popsat rozdíl mezi osobou poškozenou a obětí trestného činu.

Ve druhé kapitole se zaměřím na otázku práv poškozených a jejich základní členění; podrobněji se budu zabývat nejdůležitějšími právy náležejícími všem poškozeným, ale stejně tak i těmi, která náležejí pouze poškozenému s nárokem na náhradu škody. Dále budu věnovat pozornost problematice možnosti poškozeného vzdát se procesních práv.

V následující části se budu zabývat postavením poškozeného v jednotlivých fázích trestního řízení a rovněž procesními právy, kterými disponuje v jejich průběhu.

kapitulu čtvrtou jsem ponechal otázce adhezního řízení. Popíší postup uplatňování nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení, stejně jako přiznání tohoto nároku, určení jeho rozsahu i způsobu nahrazení.

Dále se krátce zaměřím na problematiku postavení poškozeného v odklonech, zejména při sjednání a schválení dohody o vině a trestu, narovnání a v případech podmíněného zastavení trestního stíhání.

Závěrečná část práce bude obsahovat návrhy de lege ferenda, které by podle mého názoru mohly výrazně přispět k zlepšení postavení poškozeného v trestním řízení. Pojednávát budu především o možnosti zavedení práva postižené osoby na podání soukromé žaloby a dále o přiznání této osobě práva podat odpor proti trestnímu příkazu.

Z důvodu omezeného rozsahu práce se nebudu zabývat analýzou historického vývoje právní úpravy postavení poškozeného. Rovněž jsem se rozhodl upustit od komparace českého a ukrajinského (tedy svého domovského) právního řádu, a to z toho důvodu, že právní úprava postavení poškozeného v Ukrajině je velice nerozvinutá, a její komparování by tedy pro českou právní úpravu patrně nepředstavovalo významnější přínos.

1. Pojem poškozeného a jeho postavení v trestním řízení

1.1 Vymezení pojmu poškozeného de lege lata

Věta první, §43, odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“) definuje poškozeného jako osobu, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo takovou osobu, na jejíž úkor se pachatel trestného činu obohatil. Tyto podmínky nemusí být splněny současně. To znamená, že pro to, aby se osoba stala poškozeným, stačí naplnění pouze jednoho z vyjmenovaných kritérií. Za osobu poškozenou lze považovat jak osobu fyzickou, tak i právnickou.¹

Dokud není prokázán opak, bylo by přitom vhodné s osobou, jež se za poškozeného prohlašuje, zacházet tak, jako by tímto skutečně byla. Takovýto šetrný přístup by mohl zaručit právní ochranu dané osobě již na začátku trestního řízení, kdy je složité posoudit, zdali konkrétní osoba skutečně naplnila kritéria, zmíněná v §43.²

Poškozené osoby lze v podstatě kategorizovat do dvou hlavních skupin:

A) Poškozený, který může uplatnit nárok vůči obviněnému a domáhat se u soudu uspokojení tohoto nároku (§43, odst. 3 TŘ), a má tedy právo být subjektem adhezního řízení (podrobněji v kapitole 4).

B) Poškozený, jenž subjektem adhezního řízení není (tedy ten, jemuž v důsledku trestného činu nevznikla ani škoda ani újma).³

Z toho lze dovodit závěr, že každý poškozený je nositelem práv, vyjmenovaných v §43, odst. 1, ale pouze na ty, kteří jsou subjekty adhezního řízení, se vztahují práva podle §43, odst. 3.

1.1.1 Ublížení na zdraví

Definici pojmu „ublížení na zdraví“ najdeme v zákoně č. 40/2009 Sb. (dále jen „trestní zákoník“). §122 stanoví, že ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí

---

¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 266. ISBN 978-80-7502-278-3.

² JELÍNEK, Jiří. Poškozený v českém trestním řízení. Praha: Karolinum, 1998. s. 28-29. ISBN 80-7184-618-X.

³ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 226. ISBN 978-80-7598-306-0.

znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.

1.1.2 Způsobení majetkové škody

Pojem ‚škoda‘ není obsažen v trestněprávních předpisech, pro jeho definici se musíme obrátit na zákon č. 89/2012 Sb. (dále jen „občanský zákoník“). §2894 definuje škodu jako újmu na jmění (pojem ‚jmění‘ přitom - v souladu s §495 - zahrnuje majetek osoby [vše, co této osobě patří] a její dluhy).

Na rozdíl od obecné zásady občanského práva, podle níž patří preference při náhradě škody naturální restituci (§2951 občanského zákoníku), je v trestním řízení - v souladu s §43, odst. 3, trestního řádu - škoda hrazena peněžně. Při vyčíslení škody se přitom bere v potaz nejen skutečná škoda, ale případný ušlý zisk poškozeného (§2952 OZ).

Skutečnost, že pachatel v plném rozsahu již majetkovou škodu poškozenému nahradil, přitom nic nemění na jejich vzájemném poměru.⁴

1.1.3 Způsobení nemajetkové újmy

Za nemajetkovou újmu se považují takové negativní důsledky pachatelovyj činnosti, které se projevují jinde než na majetku poškozeného. Nejčastějším projevem takovéto újmy bývá porušení osobnostních práv (život, důstojnost etc).

Stejně jako v případě majetkové škody, také nemajetková újma je hrazena výlučně finančně, přičemž ovšem v občanskoprávním řízení vedle peněžitého plnění figuruje také morální, jež může samozřejmě pro pachatele znamenat značnou výhodu.⁵

1.1.4 Obohacení pachatele na úkor jiného

---

⁴ JELÍNEK, Jirí. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 261. ISBN 978-80-7502-278-3.

⁵ ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris. s. 226. ISBN 978-80-7400-496-4.

§2991 občanského zákoníku stanoví, že bezdůvodně se obohatil ten, kdo získal majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu, který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám.

V důsledku takového obohacení se majetek pachatele buď zvětší (pak jde o skutečné obohacení), nebo se nezmenší, přestože se tak mělo stát (obohacení pasivní).⁶

Institut bezdůvodného obohacení je ve vztahu subsidiarity k institutu náhrady škody. Od pojmu ‚majetková škoda‘ se liší tím, že v případě bezdůvodného obohacení se obohatil pachatel, čímž mu vzniká povinnost tento neoprávněný prospěch nahradit, zatímco v případě ‚škody‘ jde především o poškození majetku postiženého.⁷

1.2 Negativní vymezení pojmu poškozeného

1.2.1 §43, odst. 2 trestního řádu

§43, odst. 2 TŘ stanoví, že za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

Podle důvodové zprávy k zákonu č. 265/2001 Sb. (který vnesl do trestního řádu výše citovaný odstavec) bylo hlavním cílem zákonodárce vyloučit ty osoby, které byly dotčeny protiprávním činem pouze nepřímo. Dalším důvodem byly situace, kdy počet poškozených byl příliš velký, pro něž byla zavedena možnost nepřipouštění soudem k trestnímu řízení, nebo možnost uplatňovat svá práva prostřednictvím společného zmocněnce.⁸

Kolem tohoto ustanovení se posléze rozvinula diskuse, která rozdělila odborníky v podstatě do dvou táborů. Na jedné straně Jelínek poukazuje na to, že dokonce i po dokazování v řízení před soudem neexistuje garance toho, že byla bezchybně zjištěna příčinná souvislost mezi jednáním osoby obviněné a újmou, vzniklou poškozenému. Proto považuje rozhodování o této otázce již na počátku trestního řízení za nesprávné. Navíc poukazuje na skutečnost, že proti

---

⁶ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád I : komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 513. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁷ JELÍNEK, Jirí a Tomáš GRIVNA. Poškození a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges, 2012. s. 85-86. Teoretik. ISBN 978-80-87576-39-7.

⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, [online], [k dispozici na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayv6mrwgvpi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>]

případnému neformálnímu rozhodnutí, jímž se poškozený vylučuje z trestního řízení, není žádný obranný prostředek. Pro tuto situaci navrhuje rozhodování formou usnesení, což pak dává dotčenému možnost podat stížnost.⁹ Na závěr lze dodat, že ustanovení §43, odst. 2 Jelínek hodnotí jako takové, které definici pojmu ‚poškozený‘ příliš zužuje.¹⁰

Na straně druhé se někteří odborníci s tímto názorem neztotožňují. I když uznávají tvrzení, že na počátku trestního řízení nelze efektivně posoudit případnou existenci kauzálního nexu mezi protiprávním činem ze strany obviněného a ujmu na straně poškozeného, dodávají zároveň, že toto ustanovení pomáhá vyloučit z procesu ty poškozené, jimž újma zjevně vzniknout nemohla, a to buď proto, že vůbec žádná újma nevznikla (a ani vzniknout nemohla), nebo by se líčená situace přičila fyzikálním zákonům.¹¹ Aby však nedošlo k potenciálnímu porušení jejich práv, je nutno s osobami, které o sobě tvrdí, že jsou poškozenými, zacházet tak, jako by jimi skutečně byly.

Protože jedním z účelů trestního řízení je náprava práv poškozeného, jakož i proto, že do tohoto trestního řízení vstoupil bez vlastní vůle, je třeba během tohoto řízení zacházet s ním nejvýš šetrným způsobem. Proto bych se chtěl v otázce formy rozhodnutí přiklonit k Jelínkovu názoru – aby se proti němu osoba mohla nějak bránit, bylo by třeba o vyloučení z trestního řízení rozhodovat formou usnesení. Zároveň samotné vyloučení ještě ve stadiu přípravného řízení přinese zrychlení celého procesu, což bude příznivé zejména pro skutečné poškozené, neboť nápravy jejich práv bude dosaženo tím rychleji.

1.2.2 §44, odst. 1 trestního řádu

Podle §44, odst. 1 TR nemůže oprávnění poškozeného vykonávat ten, kdo je v trestním řízení stíhán jako spoluobviněný.

Pojem ‚spolupachatel‘ je přitom pojmem hmotněprávním, ‚spoluobviněný‘ však procesním. Jedna osoba v trestním řízení tedy nemůže figurovat na obou stranách – být zároveň obviněným i poškozeným. Je-li však každý z několika spolupachatelů stíhán zvláštním řízením,

---

⁹ JELÍNEK, Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení - možnosti zdokonalování právní úpravy nejsou vyčerpány. *Kriminalistika*. 2003, 36(2). s. 113-116. ISSN 1210-9150.

¹⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 261-262. ISBN 978-80-7502-278-3.

¹¹ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEŽULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 316, 320-321. ISBN 978-80-7179-559-9.

nejedná se již o spoluobviněné, a každý z nich tedy může být v postavení poškozeného vůči druhému.¹²

1.2.3 §310a trestního řádu

Institut narovnání je jedním z alternativních způsobů vyřízení věci. Při tomto odklonu nedochází k vyhlášení rozsudku soudem, nýbrž pouze k dohodě mezi obviněným a poškozeným, jejímž primárním účelem není potrestání pachatele, ale navrácení do původního stavu.

Podle §309, odst. 1 TŘ v řízení o přečinu může se souhlasem obviněného a poškozeného soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání. Z toho můžeme dovodit závěr, že v případě zločinů institut narovnání nepřichází v úvahu. Vedle toho, §309-310 ukládá další podmínky a popisuje postup pro uzavření narovnání.

Následně však §310a TŘ stanoví omezení, podle něhož právo na sjednání narovnání nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Protože je při narovnání nezbytnou součástí subjektivní vnímání újmy, jež byla způsobena stranou obviněného, nemůže logicky souhlas s narovnáním udělit osoba, která důsledky protiprávního jednání obviněného nepocítila.¹³

1.3 Nepřipuštění poškozeného do trestního řízení

Jak stanoví trestní řád, uplatňuje-li práva poškozeného osoba, které toto právo zřejmě nepřísluší, vysloví soud usnesením, že onu osobu jako poškozeného k hlavnímu líčení nepřipouští (§206, odst. 3). To však nebrání uplatnění nároku u jiného příslušného orgánu, který je oprávněn rozhodovat ve věcech náhrady majetkové či nemajetkové újmy a o vydání bezdůvodného obohacení (věta druhá zmíněného ustanovení).

Obdobně bude soud postupovat i v případech popsanych v §206, odst. 4, tedy jestliže poškozený nevyužil společného zmocněnce pro uplatnění svých práv, ačkoliv tak učinit měl (§44, odst. 2), případě, jestliže již o jeho nároku bylo vydáno rozhodnutí v jiném řízení (§44, odst. 3). Přitom by však bylo třeba důsledně rozlišovat mezi situací, kdy se poškozenému nepřiznává

---

¹² ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 538. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹³ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 3535. ISBN 978-80-7400-465-0.

právo uplatnit nárok na náhradu škody podle §43, odst. 3, a situací, kdy se poškozený vůbec nepřipouští k hlavnímu líčení z toho důvodu, že nesplňuje požadavky, uvedené v §43, odst. 1.¹⁴

Zejména proto, že v tomto případě není přípustné podání stížnosti, existuje kolem otázky, je-li proti usnesení, jímž se osoba k hlavnímu líčení nepřipouští jako poškozená, nějaký obranný prostředek, mezi odborníky značná diskuse. Jedni přitom uvádějí, že je možno využít institut odvolání,¹⁵ zatímco druzí argumentují tím, že absence výroku o náhradě škody v rozsudku není důsledkem porušení ustanovení o řízení předcházejícím této části rozsudku, jestliže soud nepovolil účast poškozeného v řízení.¹⁶ Osobně jsem toho názoru, že poškozený je skutečně oprávněn podat odvolání, protože splňuje podmínky, uvedené v §246, odst. 1, písm. d) (svůj nárok řádně uplatnil), a v odst. 2 (chybějící výrok).

Nutno poznamenat, že §206, odst. 3 a 4 se zaměřují pouze na předsoudní stadium řízení. Jak už bylo řečeno výše (viz 1.2.1), je rozhodnutí, kterým orgán činný v trestním řízení nepřipouští poškozeného k trestnímu řízení, pouze neformální, což znamená, že proti němu neexistuje žádný prostředek obrany.

Je přitom nutno důsledně rozlišovat mezi postupem podle §206, odst. 3 a 4, a §229 – tedy těmi případy, kdy soud odkazuje poškozeného na řízení před jiným příslušným orgánem. Rozdíl lze spatřovat především ve stanovení počátku promlčecí lhůty. V situaci podle §229 totiž promlčecí lhůta počíná běžet okamžikem nabytí právní moci rozsudku ve věci samé, zatímco podle §206 od vydání usnesení, kterým se nepřipouští poškozený k hlavnímu líčení.¹⁷

1.4 Rozdíl mezi obětí a poškozeným

§2, odst. 2 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů (dále jen „ZOTČ“) definuje oběť jako osobu fyzickou, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem

---

¹⁴ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRÍVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2594. ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁵ PÚRY, František, Pavel ŠÁMAL a Jindřich URBÁNEK. Vzory podání a rozhodnutí v trestních věcech. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2011. s. 377. ISBN 978-80-7201-829-1.

¹⁶ PÚRY, František a Alexander SOTOLÁŘ. Poznámky k rozhodování odvolacího soudu v trestním řízení po tzv. velké novele trestního řádu. Bulletin advokacie. 2005. s. 14. ISSN 1210-6348.

¹⁷ LÁTAL, Jaroslav. Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Praha: SEVT, 1994. s. 128. Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky.

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRÍVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2592. ISBN 978-80-7400-465-0.

obohatit. Teorie označuje tyto osoby jako oběti přímé. Mezi oběti nepřímé §2, odst. 3 zařazuje příbuzné primární oběti v pokolení přímém, manžela nebo registrovaného partnera, sourozence, osvojení, osvojitele a osoby, kterým byla poskytována vyživa, utrpěly-li v důsledku smrti oběti újmu. V případě, že těchto osob je více, považuje se za oběť každá z nich.

Zvláštní kategorii, obětí zvláště zranitelných¹⁸ pak tvoří děti, osoby postižené fyzickým, mentálním nebo psychologickým handicapem, oběti trestného činu obchodování s lidmi, teroristického útoku, jednání proti lidské důstojnosti v sexuální sféře nebo pro příslušnost k národu, rase, náboženství. Těmto osobám přísluší určitá specifická práva, jako například právo požadovat, aby nedošlo k bezprostřednímu vizuálnímu kontaktu s osobou podezřelou nebo osobou, proti níž se trestní řízení vede (§20, odst. 4).

První odlišnost mezi poškozeným a obětí tak lze spatřovat v samotné definici pojmu. Na rozdíl od poškozeného může být obětí pouze osoba fyzická, jelikož pouze ona je schopna pociťovat útrapy. K tomu je nezbytné dodat, že za trestný čin ZOTČ považuje i čin jinak trestný (§2, odst. 1), například byl-li čin, následkem kterého došlo k újmě, spáchán za okolností vylučujících protiprávnost.¹⁸

Dále se obě definice liší v přístupu k otázce, zdali k újmě skutečně došlo. U oběti trestného činu postačí pouhá možnost vzniku újmy, i když k samotné újmě nedošlo, v případě poškozeného však sama tato skutečnost dostačující není.¹⁹

Pojem „poškozený“ je procesním, trestný řád označuje osobu poškozenou za subjekt a stranu trestního řízení. Oběť je naproti tomu zapotřebí vnímat jako adresáta zvláštní státní péče.²⁰ Mezi hlavní úkoly ZOTČ tak vedle vypořádání újmy vzniklé oběti následkem trestného činu patří rovněž zabránění jakékoliv další (druhotné) újmě, k níž by mohlo dojít v důsledku přístupu orgánů činných v trestném řízení.

Poslední výraznou odlišností pak je, že práva poškozeného, jde-li o uplatnění nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení, mohou přejít na právního nástupce (§45, odst. 3 TR). Z toho, co bylo řečeno již výše, lze dovodit závěr, že možnost převodu práv oběti je vyloučena, jelikož se tato váží výlučně na její osobu.

---

¹⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 263-264. ISBN 978-80-7502-278-3.

¹⁹ JELÍNEK, Jiří. Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou. 2. dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. s. 16-17. ISBN 978-80-7502-016-1.

²⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 264. ISBN 978-80-7502-278-3.

2. Práva poškozeného v trestním řízení

Poškozenému, jakožto procesní straně v trestním řízení, náleží určitý soubor práv na ochranu jeho zájmů. Tato práva odborníci nejčastěji člení na ta, která náležejí všem poškozeným (§43, odst. 1 TŘ), a dále ta, jež náležejí pouze poškozeným s nárokem na uplatnění práva na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení (subjektům adhezního řízení) podle §43, odst. 3.²¹

2.1 Práva náležející všem poškozeným

Přehled práv, jak je obsažen v §43, odst. 1, není zdaleka vyčerpávající, další jeho doplnění lze spatřovat v obsahu celého trestního řádu.

Tak, §46 TŘ stanoví patrně jedno z nejdůležitějších práv, a to právo poškozeného na poučení o vlastních právech ze strany orgánů činných v trestním řízení. Poučení je samozřejmě poskytováno pouze v oblasti práv procesních, aby byla zachována nestrannost těchto orgánů. Přitom v přípravném řízení poučují poškozeného Policejní orgán a státní zástupce, v řízení před soudem má tuto povinnost předseda senátu nebo samosoudce. ²² Nejvyšší soud ČSSR ve svém judikátu ze dne 1. 4. 1974, sp. zn. Tzv 10/74 konstatoval, že, i když nedostatek poučení poškozeného je vadou řízení, jeho absence není vadou podstatnou, která by odůvodňovala zrušení rozsudku v odvolacím řízení dle §258, odst. 1, písm. a) TŘ. ²³ Je nezbytné, aby obsah poučení byl přizpůsoben v každém individuálním případě potřebám konkrétního poškozeného, například v závislosti na skutečnosti, zda má poškozený nárok na náhradu škody. Pro zvolení vhodné formy a obsahu poučení, jakož i pro způsob, jímž je toto následně podáváno, musí hrát klíčovou roli též věk, rozumová a mravní vyspělost poučovaného, a samozřejmě rovněž charakter úkonu samého.²⁴ Praxe je však bohužel odlišná, a o právech se tak často poučuje pomocí předem připravených formulářů, obsahujících pouze opis ustanovení právních předpisů a neberoucích

---

²¹ RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 244. ISBN 978-80-7179-559-9.

²² ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRÍVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 551. ISBN 978-80-7400-465-0.

²³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 1. 4. 1974, sp. zn. Tzv 10/74, uveřejněno v Sběrce soudních rozhodnutí a stanovisek [R 29/1974 tr.].

²⁴ JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRÍVNA. Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges, 2012. Teoretik. s. 52. ISBN 978-80-87576-39-7.

ohled na individualitu poškozeného. To často vede k tomu, že se poškozený, nemající právnické vzdělání, v právním řádu ztrácí, a k ochraně jeho práv tak paradoxně nakonec vůbec nedojde.

Trestní řád v §52 zaručuje, že při úkonech s poškozeným, stejně jako se všemi osobami zúčastněnými na úkonech v trestním řízení, se bude zacházet tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel trestního řízení, a nařizuje, aby se s jejich osobnostmi a ústavně zaručenými právy zacházelo šetrným způsobem.

Jedno ze základních práv je dále obsaženo v §2, odst. 14 TŘ. Přestože orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce, ustanovení tohoto paragrafu opravňuje každého užívat svůj mateřský jazyk, nebo jazyk, o němž uvede, že ho ovládá. O obětech konkrétněji §12 ZOTČ stanoví, že informaci, která je jim poskytována, mohou dostat v jazyce, kterému rozumějí, nebo v úředním jazyce státu, jehož jsou občany.

Poškozený má rovněž právo činit návrh na doplnění dokazování (§43, odst. 1 TŘ, §215, odst. 1, 4, §263, odst. 5 až 7). Toto právo mu náleží jak během přípravného řízení, tak i v průběhu hlavního líčení a veřejného zasedání o odvolání. To by mělo ve svém důsledku vést k lepšímu zjištění skutkového stavu, protože právě sám poškozený je nejčastěji největším zdrojem informací.²⁵

Poškozenému přísluší právo nahlížet do spisů, pořizovat z nich výpisky a poznámky, stejně jako právo nechat si vyhotovit kopii spisů nebo jejich části na vlastní náklad (§65, odst. 1). Protokol o hlasování a osobní údaje svědků jsou z tohoto práva vyloučeny. §65, odst. 2 dává právo policejnímu orgánu a státnímu zástupci v přípravném řízení odepřít ze závažných důvodů nahlédnutí do spisů. Jedním z takových důvodů může být například případ, kdy je poškozený zároveň svědkem, což by mohlo ovlivnit jeho následné svědectví.²⁶ Nakolik závažné jsou důvody odepření práva policejním orgánem, přezkoumává státní zástupce.

Dále je poškozený oprávněn podávat stížnosti proti těmto usnesením: usnesení, kterým policejní orgán věc odložil (§159a, odst. 7), o postoupení věci jinému orgánu (§171, odst. 2), o zastavení trestního stíhání (§172, odst. 3). Všechny tyto stížnosti mají odkladný účinek.

V případě průtahů v řízení a závad v postupu policejního orgánu, které se vyskytují během přípravného řízení, je poškozený oprávněn požadovat od státního zástupce jejich odstranění (§157a, odst. 1). Nesprávný postup může zejména spočívat ve vydání či nevydání

---

²⁵ LÁTAL, Jaroslav. Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Praha: SEVT, 1994. s. 36. Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky.

²⁶ JELÍNEK, Jiří. Poškozený v českém trestním řízení. Praha: Karolinum, 1998. s. 49. ISBN 80-7184-618-X.

určitého rozhodnutí. O odstranění průtahu může poškozený žádat i v případě opatření, proti kterým není jinak přípustná stížnost.²⁷

Na vlastní žádost se dále poškozenému doručí opis usnesení o zahájení trestního stíhání (§160, odst. 2). Doručuje se rovněž opis obžaloby (§196, odst. 1); zároveň s tím je poškozený poučen o právu podat návrh podle §43, odst. 3, pokud tak ještě neučinil, a vyzván k předložení návrhu na provedení dalších důkazů u hlavního líčení, a k uvedení okolností, které mají být těmito důkazy objasněny (§196, odst. 2). O dni konání hlavního líčení musí být vyrozuměn soudem aspoň tři dny před jeho konáním, a to za tím účelem, aby se mohl řádně připravit (§198, odst. 1, 2).

Poškozenému náleží samozřejmě též právo zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu; stejně tak má právo před skončením řízení se k věci vyjádřit, přičemž vyjadřovat se může jak k otázkám skutkovým, tak i k právním (§43, odst. 1), a to proto, že má zájem na potrestání pachatele a na případném zadostiučinění. ²⁸ Toto oprávnění poškozeného se však omezuje pouze na ty skutky, které vedly k jeho újmě. Jestliže je poškozený zastoupen zmocněncem, právo přednést závěrečnou řeč přechází na tohoto, přičemž poškozený nemá právo na závěrečnou řeč zároveň se svým zmocněncem (§216, odst. 2, věta druhá).²⁹

V trestním řízení může být poškozený zastoupen buď zákonným zástupcem, opatrovníkem nebo zmocněncem. Práva poškozeného, vyplývající z trestního řádu, v případě, že není osobou plně svéprávnou nebo že je ve své svéprávnosti omezen, za něho vykonávají zákonný zástupce nebo opatrovník (§45, odst. 1). Omezení svéprávnosti může pramenit z nedosažení věku osmnácti let (§30, odst. 1 občanského zákoníku) nebo z duševní poruchy, která není přechodná (§57, odst. 1). Za zákonné zástupce osoby nezletilé jsou považováni její rodiče, opatrovník, poručník nebo osvojitel.

Není-li zákonný zástupce s to vykonávat svá práva a existuje-li nebezpečí z prodlení, ustanoví předseda senátu (popř. v přípravném řízení státní zástupce) poškozenému opatrovníka (§45, odst. 1, 2 TR). Tuto roli nejčastěji sehrává osoba příbuzná. Mezi důvody, pro které soud poškozenému jmenuje opatrovníka, patří neschopnost zákonného zástupce kvůli zdravotním

---

²⁷ VANTUCH, Pavel. K žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce. Trestněprávní revue. 2003, 2(6). s. 167-168. ISSN 1213-5313.

²⁸ JELÍNEK, Jiří. Poškozený v českém trestním řízení. Praha: Karolinum, 1998. s. 51. ISBN 80-7184-618-X.

²⁹ LÁTAL, Jaroslav. Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Praha: SEVT, 1994. s. 37-38. Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky.

potížím vykonávat svá práva, kolize jeho zájmů se zájmy osoby poškozené, nebo absence zákonného zástupce jako takového. Klíčovou je však existence nebezpečí z prodlení, neboť v opačném případě se postupuje podle soukromoprávní úpravy.³⁰

Na základě plné moci může poškozeného zastupovat zmocněnec, kterým může být jak osoba fyzická, tak právnická. Jako zmocněnci nemohou vystupovat svědci, znalci a tlumočníci, předvolaní k hlavnímu líčení nebo veřejnému zasedání, a stejně tak ani osoby s omezenou svéprávností (§50, odst. 2). Zmocněnec je oprávněn činit návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky, zúčastnit se všech úkonů, kterých je oprávněn zúčastnit se poškozený, být přítomen při jejich provedení, klást otázky obviněnému, vznášet námitky (§51, odst. 1, 2). Poškozený má ze strany zmocněnce nárok na bezplatnou právní pomoc nebo na pomoc za sníženou odměnu v případech, kdy mu byla úmyslným trestným činem způsobena těžká újma na zdraví nebo je-li pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt, a to pouze tehdy, když prokáže, že nemá dostatek prostředků, aby hradil náklady vzniklé přibráním zmocněnce sám (§51a, odst. 1). O tomto nároku rozhoduje předseda senátu, v přípravném řízení soudce. Podobným způsobem bude rozhodnuto, jestli poškozený úplatní svůj nárok podle §43, odst. 3 TR, a zdali není zastoupení zmocněncem zjevně nadbytečné. Splnění těchto podmínek se nevyžaduje u zvláště zranitelné oběti a u nezletilé osoby (s výjimkou trestného činu zanedbání povinné výživy) a právní pomoc zmocněncem se jim poskytuje bezplatně (§51a, odst. 2). Za situace, kdy si jej nezvolí sám poškozený, je zmocněncem ustanoven advokát, zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů (§51a, odst. 2). Veškeré písemnosti, které se týkají poškozeného, se doručují zmocněnci a pouze jemu. Výjimkou jsou takové výzvy, které vyžadují osobně od poškozeného určité konání (§45a).

Předseda senátu, v přípravném řízení soudce, na návrh státního zástupce rozhoduje o možnosti poškozených, je-li jejich počet příliš vysoký, uplatňovat svá práva pouze prostřednictvím společného zmocněnce (§44, odst. 2). Tato možnost byla zavedena novelou provedenou zákonem č.265/2001 Sb. Jak plyne ze samotné definice, o společném zmocnění může být rozhodnuto pouze současným splněním dvou podmínek. Z nich první je počet poškozených. Zákon přitom však neuvádí přesné číslo, a je proto nutné každý případ posuzovat samostatně a brát zřetel nejen na počet poškozených, ale i na výši jimi uplatňovaných nároků. Jinou

---

³⁰ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GŘIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 544. ISBN 978-80-7400-465-0.

podmínkou je skutečnost, že by jednotlivým výkonem jejich práv mohl být ohrožen rychlý průběh trestního stíhání. Proti usnesení, kterým předseda senátu (soudce na návrh státního zástupce) rozhoduje o společném zmocněnci, není přípustný opravný prostředek, což je logické - v opačném případě by se řízení táhlo teoreticky donekonečna. ³¹ Společným zmocněncem může být jak právnická, tak i fyzická osoba. K tomu §50, odst. 2 dodává, že zmocněncem nemůže být ten, kdo není plně svéprávný, nebo kdo byl ve svéprávnosti omezen. Sám sebe ale poškozený zvolit zmocněncem nemůže. To, že nereagoval na výzvu soudu, má za následek nemožnost dalšího uplatňování jeho práv.³² Jako možné maximum stanoví trestní řád počet šesti zmocněnců. Nedohodnou-li se poškození mezi sebou, provede výběr soud s ohledem na jejich zájmy.³³

Novela z roku 1990 (z. č. 178/1990 Sb.) přinesla do trestního řádu institut udělení souhlasu poškozeného s trestním stíháním. Předtím se nebral postoj poškozeného k této věci v úvahu a orgány činné v trestním řízení měly povinnost stíhat všechny trestné činy. Tento institut představuje výjimku ze zásady oficiality a legality (§2, odst. 3, 4 TŘ); §163, odst. 1 uvádí přehled trestných činů, kde je souhlas poškozeného nezbytný pro zahájení a pokračování v trestním stíhání. Mezi ně patří zejména trestný čin ublížení na zdraví, ohrožení pohlavní nemocí, omezování osobní svobody, podvod, poškození cizí věci a poškození věřitele. Přitom však například Jelínek považuje tento výčet za neúplný, jelikož neobsahuje méně nebezpečné trestné činy, ačkoliv u činu s vysokou mírou společenské škodlivosti pachatele bez příslušného souhlasu stíhat nelze. Podle jeho názoru tedy v případech, kdy má stát větší zájem na potrestání pachatele, je nutno postupovat podle zásady oficiality a na postoj poškozeného by se zřetel brát neměl.³⁵ Výčet uvedený v § 163 TŘ není v případě některých trestných činů omezen pouze na určité skutkové podstaty. Například u trestného činu krádeže je souhlasem poškozeného podmíněno trestní stíhání též v případě zvlášť závažného zločinu dle § 205 odst. 5 TZ.³⁶

---

³¹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRÍVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 539. ISBN 978-80-7400-465-0.

³² JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. s. 673. ISBN 978-80-7502-230-1.

³³ POLMOVÁ, Olga a Tomáš BEHR. Problematika institutu společného zmocněnce. Trestněprávní revue. 2011, 10(4), s. 111-113. ISSN 1213-5313.

³⁴ JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. s. 901. ISBN 978-80-7502-230-1.

³⁵ JELÍNEK, Jiří. Jak dál s trestním stíháním se souhlasem poškozeného. Kriminalistika. 2017, s 3-11. ISSN 1210-9150.

³⁶ JELÍNEK, Jiří. Na konzultaci, provedené prostřednictvím elektronické korespondence, 10. 5. 2020.

Ze samotného podání trestního oznámení nelze dovozovat souhlas k trestnímu stíhání. Tento souhlas se uděluje buď písemně, nebo se jeho obsah zaznamenává do protokolu a poškozený jej může vzít zpět, ne však již poté, když se odvolací soud se odebere k závěrečné poradě (§163, odst. 2)³⁷ Při větším počtu poškozených tímž skutkem postačí souhlas pouze jednoho z nich. Nezbytnou součástí institutu udělení souhlasu je vztah mezi osobou poškozenou a osobou, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání. Ten musí být obdobný situaci, kdy by svědek svou vypovědí mohl způsobit nebezpečí trestního stíhání sobě, osobám příbuzným v pokolení přímém, sourozencům, manželovi nebo partnerovi, osvojeci nebo osvojiteli a dalším osobám v rodinném nebo osobním poměru, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní (§100, odst. 2). Tato úprava má zabránit případům, kdy by potrestáním pachatele mohlo dojít k nepřímému poškození poškozeného (například je-li závislý na výživě pachatelem)³⁸ Mezi pozitiva institutu udělení souhlasu poškozeným patří rovněž předpoklad, že pachatel dobrovolně nahradí poškozenému škodu, aby se vyhnul trestnímu stíhání a aby se odsuzující rozsudek neobjevil v jeho trestním rejstříku, a tak nedojde k hrazení nákladů, které by vznikly v trestním řízení, a patrně ani ke zhoršení dosavadních vztahů poškozeného a pachatele. ³⁹ Stejně tak ovšem tento institut může vést k opačnému výsledku a poškozenému naopak ublížit. Nejčastějším příkladem je situace, kdy v rodině jeden z manželů fyzicky napadá druhého, a ten se bojí udělit souhlas s trestním stíháním z důvodu obavy z dalšího fyzického násilí, nebo citové a materiální závislosti na pachateli. ⁴⁰ Pro obdobné situace však existuje postup podle §163a, odst. 1, písm. d), podle kterého se souhlas k zahájení nebo k pokračování v trestním stíhání nevyžaduje, je-li očividné, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět právě z důvodu výše popsaného nátlaku.

Souhlas je nezbytný pouze u poškozených fyzických osob. K tomuto závěru došel Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010-47.⁴¹

Je nezbytné poznamenat, že i když podle §44, odst. 1 spoluobviněný nemůže vykonávat práva poškozeného, jeho souhlas je vyžadován pro zahájení a pokračování v trestním stíhání

---

³⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezni řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 538. ISBN 978-80-7179-559-9.

³⁸ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRÍVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2116. ISBN 978-80-7400-465-0.

³⁹ SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PŮRY. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. s. 127. ISBN 80-7179-350-7.

⁴⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezni řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 531-532. ISBN 978-80-7179-559-9.

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010-47, uveřejněno v Sbírcе soudních rozhodnutí a stanovisek [R 10/2012 tr.].

jiného spoluobviněného v téže věci.⁴² Tento závěr lze dovodit z usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 1991, sp. zn. 4 To 61/91.⁴³

Dodejme, že je velice složitou otázkou, které osoby je možno zařadit pod pojem ‚osoby v poměru rodinném nebo obdobném‘. Nejvyšší soud svým usnesením ze dne 17. 10. 2002, sp. zn. 5 Tdo 785/2002 konstatoval, že přátelské vztahy není možné do tohoto pojmu zahrnout, jelikož nemají takovou intenzitu jako například vztahy mezi druhem a družkou nebo mezi snoubenci.⁴⁴ Nicméně Ústavní soud svým nálezem ze dne 9. 7. 2018, sp. zn. II. ÚS 955/18 prohlásil, že mají-li takové osoby mezi sebou těsný citový vztah (takže by jedná z nich pociťovala ujmu jiného jako vlastní), mohou být považovány za osoby blízké. „Pojem osoby blízké tedy je třeba vnímat jako tzv. typový pojem, kdy nedostatek intenzity jednoho znaku může být nahrazen vyšší intenzitou znaku jiného.“⁴⁵ Ke snoubencům se Nejvyšší soud vyjádřil ve svém dalším usnesení ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 11 Tdo 1206/2014, ve kterém došel k závěru, že pokud tyto osoby bydlely ve společné domácnosti a pokud se jim narodilo dítě, jejich poměr se bude považovat za obdobný rodinnému.⁴⁶

Dále ale trestní řád vymezuje případy, kdy souhlas poškozeného není podmínkou pro zahájení a pokračování v trestním řízení, a to zejména je-li poškozený osobou mladší patnácti let, při neschopnosti dát souhlas pro duševní poruchu, je-li očividné, že souhlas byl vzat zpět v tísní vyvolané vyhrůzkami nebo nátlakem, nebo když v důsledku trestného činu došlo k něčí smrti (§163a, odst. 1). Poškozený musí vyjádřit svůj souhlas s trestním stíháním během stanovené lhůty, která nesmí přesáhnout 30 dnů, po jejímž uplynutí již souhlas dát nelze (§163a, odst. 2).

2.2 Práva poškozených s nárokem na náhradu škody

Vedle práv, uvedených v předchozím bodě, poškozený, kterému náleží nárok na náhradu škody, disponuje ještě právy dalšími. Zejména mu §43, odst. 3 přiznává právo tento nárok

---

⁴² JELÍNEK, Jiří. Poškozený v českém trestním řízení. Praha: Karolinum, 1998. s. 99-101. ISBN 80-7184-618-X.

⁴³ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 1991, sp. zn. 4 To 61/91, uveřejněno v Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek [R 34/1992 tr.].

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2002, sp. zn. 5 Tdo 785/2002, uveřejněno v Souboru trestních rozhodnutí NS [T 496].

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 7. 2018, sp. zn. II. ÚS 955/18, [k dispozici na: https://nalus.usoud.cz:443/Search/GetText.aspx?sz=2-955-18_1].

⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 11 Tdo 1206/2014, [k dispozici na: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/D26C2CE80303FF75C1257DC4006636B0?openDocument&Highlight=0],].

uplatnit u soudu a navrhnout, aby v rozsudku obžalovanému byla uložena povinnost tuto škodu (i nemajetkovou) nahradit, nebo vydat bezdůvodné obohacení. Tento návrh je nutno předložit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Kromě podmínky včasnosti je nezbytné nárok uplatnit řádně – uvést údaje o důvodu a výši nároku, přičemž však postačí pouze uvést minimální výši způsobené škody. Nárok rovněž musí směřovat vůči konkrétní osobě⁴⁷ Jako překážku podání návrhu uvádí 4§4, odst. 3 případ, kdy už o nároku bylo rozhodnuto v občanskoprávním nebo jinem řízení.

Poškozenému, kterému byl přiznán nárok na náhradu škody, se nahradí náklady, které mu vznikly v důsledku uplatnění jeho nároku, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce (§154, odst. 1).

Poškozenému, který není s výrokem o náhradě škody spokojen, přísluší právo podat odvolání, nicméně napadnout může pouze výrok, který se týče jeho nároku a nenáleží mu právo napadnout výrok o vině a trestu obžalovaného. K tomu Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 1745/15 poukazuje na to, že poškozený odvoláním nemůže napadnout výrok podle §229, odst. 3, jinak by šlo o vymáhání odsuzujícího rozsudku. ⁴⁸ Podmínkou je, aby poškozený svůj nárok o náhradě škody řádně a včas uplatnil (§246, odst. 1, písm. d). Poškozený je rovněž oprávněn napadnout odvoláním rozsudek, ve kterém chybí výrok o jeho nároku, i když jej poškozený řádně uplatnil (§246, odst. 2). ⁴⁹ Stejně tak je poškozený oprávněn podat odvolání proti rozhodnutí soudu, kterým byla schválena dohoda o vině a trestu, ale pouze za skutečnosti, že obsah schválené dohody se liší od toho, ke kterému poškozený dal svůj souhlas (§245, odst. 1).

Poškozenému nepřísluší právo podat odpor ani nemůže podat návrh na obnovu řízení, je ale oprávněn v souladu s §286, odst. 3 stížností napadnout usnesení, kterým se povoluje obnova řízení. Možnost podat stížnost se přitom vztahuje pouze na výrok, kterým se přiznává nárok na náhradu škody.

Velice důležité právo poškozenému poskytuje dále rovněž §47, podle nějž je oprávněn zajistit na majetku obviněného svůj nárok, a to až do pravděpodobné výše škody, která mu

---

⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 519-520. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁴⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 1745/15, [k dispozici na: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-1745-15_1].

⁴⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 279. ISBN 978-80-7502-278-3.

vznikla v důsledku trestného činu. Tento institut přichází v úvahu za situace, kdyby bylo uspokojení nároku poškozeného ztíženo nebo mařeno. Využití tohoto institutu je možné proti obviněnému, což znamená, že podmínkou je řádné zahájení trestního stíhání v souladu s §160. ⁵⁰ O zajištění nároku v přípravném řízení rozhoduje státní zástupce buď na návrh poškozeného, nebo z vlastní iniciativy, když hrozí nebezpečí z prodlení. V řízení před soudem toto právo náleží soudu poté, co obdrží návrh od státního zástupce nebo poškozeného (§47, odst. 2). K jeho zrušení soudem (nebo v přípravném řízení státním zástupcem) vede podle §48, odst. 1 Nabytí právní moci zprošťujícího rozsudku, zastavení trestního stíhání, odpadnutí důvodu pro zajištění, uplynutí čtyř měsíců od právní moci odsuzujícího rozsudku nebo usnesení o postoupení věci. Zajištění může být rovněž zrušeno v případě, kdy obviněný složí na účet soudu peněžitou jistotu. Její výše by měla odpovídat výši nároku poškozeného a tento stav trvá až do pravomocného rozhodnutí ve věci samé, nerozhodne-li soud jinak. Nárok poškozeného totiž může být uspokojen z jistoty, což v případě zajištění možno není (§47a, odst. 1-3). Proti rozhodnutí, kterým se zrušuje nebo omezuje zajištění, je přípustná stížnost, která má odkladný účinek (§49).

Poškozený může uvést ve svém návrhu na zajištění jemu známé údaje o movitých a nemovitých věcech obviněného (§43, odst. 3), to ovšem není jediný způsob získání informací o jeho majetku. Podle §7a TŘ musí obviněný předložit na vyzvu předsedy senátu (státního zástupce nebo policejního orgánu v přípravném řízení) prohlášení o svém majetku, kam zařadí údaje o bankovních a spojitelných účtech, o dlužnících a pohledávkách vůči nim, o příjmech z pracovněprávního nebo obdobného vztahu. Zajištění je možné i na majetku patřícím k společnému jmění manželů, ale pouze za situace, kdy manželský vztah existoval v době spáchání trestného činu, následkem kterého ke vzniku škody došlo. ⁵¹ K zajištěnému majetku má obviněný omezené dispoziční právo - nemůže ho úmyslně zničit, zatížit věcným břemenem ani převést jeho vlastnické právo, a to pod sankcí absolutní neplatnosti. ⁵² Některé věci však zajistit nelze; zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení mezi ně řadí snubní prsten, obvyklé vybavení domácnosti, hotovost nepřesahující dvojnásobek životního minima, léky a další zdravotní pomůcky, zvířata bez hospodářského účelu (§3, odst. 1). Stejně

---

⁵⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 255. ISBN 978-80-7179-559-9.

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 557. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁵² BERKOVÁ, Ivona. Uspokojení nároku poškozeného v trestním řízení, a to zejména ve vztahu k zajištěnému a odčerpanému majetku. Trestněprávní revue 6/2017. 2017. [online], [k dispozici na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrg5pxi4s7gzpxgzrzm4q&rowIndex=0>].

jsou vyloučeny dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvky na bydlení a jednorázově vyplácené dávky státní sociální podpory (§3, odst. 2).

Je nezbytné pozdržet se u zákona č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení, jelikož výrazně zlepšuje postavení poškozeného tím, že k uspokojení jeho nároku dochází při jeho uplatnění mnohem rychleji, a zároveň zamezuje případy, kdy po uložení majetkové trestní sankce není zbývající majetek odsouzeného dostačující pro úplné uspokojení nároku poškozeného. Klíčovou podmínkou je podle §2, odst. 1 právě „majetková trestní sankce“. K těmto sankcím se řadí například peněžité trest, trest propadnutí majetku, trest propadnutí věci, propadnutí náhradní hodnoty. Rozhodování o žádostech oprávněných osob přísluší Ministerstvu spravedlnosti. §8, odst. 1 stanoví lhůtu 60 dnů pro uplatnění žádosti, která počíná běžet od nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku nebo trestního příkazu, kterým byl přiznán majetkový nárok poškozeného, nebo od právní moci rozhodnutí soudu ve věcech občanskoprávních. V případě, že v předepsané lhůtě oprávněná osoba žádost nepodá, její právo na uspokojení nároku ze zvláštního účtu zanikne. Ministerstvo má povinnost rozhodnout v devadesátidenní lhůtě, která začíná běžet koncem posledního dne, kdy bylo možno žádost podat. Jestliže sankce ještě vykonána nebyla, běh lhůty se počne ode dne připsání peněžních prostředků na zvláštní účet (§9, odst. 3). Kromě kopie pravomocného rozhodnutí, kterým se mu přiznává majetkový nárok, musí poškozený uvést v žádosti rovněž informace o jeho výši a požadovaný způsob jeho vyplacení - převodem na účet nebo poštovní poukázkou (§8, odst. 2, 3). Finanční prostředky na zvláštním účtu pocházejí buď z bezprostředního zabránění nebo propadnutí (§5), anebo z výtěžku zpeněžení věci, postižené majetkovou sankcí (§6). Limitem pro uspokojení nároku oprávněné osoby je částka, získaná z majetkové sankce. Převyšuje-li výše přiznaného nároku tuto částku, bude tento nárok uspokojen pouze částečně, nebo v případě, že oprávněných osob je více, se tyto prostředky využijí na poměrné uspokojení každé z nich. Když naopak po uspokojení všech přiznání nároků na zvláštním účtu ještě nějaké prostředky zbudou, převede se z nich část Probační a mediační službě na poskytování pomoci obětem trestných činů a zbytek připadne do státního rozpočtu (§7, odst. 1, písm. b). Po zaslání peněžních prostředků, majetkový nárok přejde na stát (§11, odst. 1). Zákon ukládá žadateli informační povinnost vůči Ministerstvu spravedlnosti o všech skutečnostech, které by mohly ovlivnit posouzení jeho nároku, a to hlavně o faktu, že se k uspokojení, byť jen částečnému, došlo jiným způsobem (§8, odst. 5).

2.3 Vzdání se procesních práv

§43, odst. 5 TŘ umožňuje poškozenému výslovným prohlášením se vzdát svých zákonných procesních práv. Tuto možnost poškozenému přinesla novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb. Důvody pro vzdání se jsou různé, nejčastějšími je to ale zájem na rychlém potrestání pachatele, co nejrychlejší obdržení náhrady za utrpěnou újmu, neochota vystavovat svůj soukromý život široké veřejnosti nebo strach z pronásledování či nátlaku. Poškozenému, kterému pouze chybí zájem na výsledku trestního řízení, nic nebrání v pouhém nevykonání jeho práv (nemá žádnou povinnost jich využívat).⁵³

Vzdát se je možné pouze práv procesních, nikoliv hmotněprávních. Poškozený se tedy nemůže vzdát nároku na náhradu škody, ale pouze práva podat návrh podle §43, odst. 3, aby obžalovanému byla uležena povinnost škodu nahradit. Mezi procesními právy jsou rovněž výjimky. Je vyloučeno, aby se poškozený vzdal práva být poučen o svých právech (§46), protože právě ustanovení tohoto paragrafu seznámí poškozeného s možností vzdání. Jde tedy o plnění povinnosti ze strany orgánů činných v trestním řízení. Poškozený, který se hodlá svých procesních práv vzdát, musí učinit písemné nebo ústní prohlášení, konkludentní forma v úvahu nepřipadá. Je možno, aby za poškozeného po jeho předchozím souhlasu za něj toto prohlášení učinil jeho zmocněnec.

Odborníci se dosud nemohou shodnout v otázce částečného vzdání procesních práv. I když Šámal tuto možnost vylučuje s odvoláním na absenci zákonné úpravy takového postupu,⁵⁴ musím se přiklonit spíše k názoru Jelínkovu, který tuto možnost připouští.⁵⁵ Právě z té skutečnosti, že trestní řád neobsahuje zákaz částečného vzdání, můžeme totiž dovést závěr o možnosti tak učinit. Stejně tak právní řád nevyklučuje možnost, aby své prohlášení o vzdání se procesních práv poškozený vzal zpět. Jakmile orgán činný v trestním řízení obdrží oznámení o

---

⁵³ JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. s. 667-668. ISBN 978-80-7502-230-1.

ŠÁMAL, Pavel, Miroslav RŮŽIČKA, František VONDRUŠKA, Jaroslava NOVOTNÁ a František NOVOTNÝ. Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: Beck, 2003. Beckovy příručky pro právní praxi. s. 857. ISBN 80-7179-741-3.

⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 526-527. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁵⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. s. 667. ISBN 978-80-7502-230-1.

zpětvzetí, začne s poškozeným zacházet tak, jako by k prohlášení z jeho strany vůbec nedošlo (od toho to okamžiku zase bude dostávat písemnosti, bude moci nahlížet do spisů atd.). Těchto práv však poškozený nenabývá zpětně, a nebudou mu tak dodatečně zaslána ani rozhodnutí ani jiné písemnosti, vzniklé za účinnosti prohlášení o vzdání se procesních práv, stejně jako nemůže dodatečně uplatnit nárok na náhradu škody nebo dodatečně podat odvolání.⁵⁶

2.4 Práva nezletilých poškozených

Nezletilí poškození vyžadují větší právní ochrany již z toho důvodu, že dokonce i taková újma, která by se mohla jevit pro osobu dospělou jako neznačná, může mít na jeho další vývoj značný vliv. Kromě práv, která trestní řád přiznává všem poškozeným nezávisle na jejich věku, patří proto nezletilým oprávnění další.

Za nezletilého jakožto za osobu, která ještě nenabyla plné svéprávnosti, vykonává práva jeho zákonný zástupce. Za situace, kdy hrozí nebezpečí z prodlení a zároveň osoba, jež je zákonným zástupcem, tuto svoji funkci plnit nemůže, ustanoví předseda soudu (státní zástupce) opatrovníka, který bude za poškozeného vykonávat jeho práva. Tento úkon učiní formou usnesení, proti kterému je přípustná stížnost (§45, odst. 1, 2). Nezletilému trestní řád přiznává nárok na bezplatnou právní pomoc, a to bez toho, aby musel splnit podmínku těžké újmy na zdraví, a stejně tak nemusí být ani pozůstalým po zemřelém v důsledku trestného činu oběti. Samozřejmě rovněž nemusí prokazovat nedostatek prostředků pro hrazení nákladů na přibrání zmocněnce, nepřihlíží se ani ke skutečnosti, zdali svůj nárok na náhradu škody uplatnil či nikoliv (§51a, odst. 1, 2). Na jeho oprávnění dostat bezplatnou právní pomoc nic nemění ani fakt, že nezletilému byla přiznána svéprávnost, nebo že před dovršením osmnáctého roku uzavřel manželství.⁵⁷ Hodlá-li poškozený podat návrh, musí tak učinit v přípravném řízení prostřednictvím státního zástupce, v řízení před soudem pak prostřednictvím soudu, příslušného pro projednání dané věci (§51a, odst. 3).

Aby se předešlo jakékoliv další újmě na psychickém zdraví nezletilého, trestní řád nařizuje zákaz zveřejňování jakýchkoli informací, podle nichž by byla možná jeho identifikace.

---

⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 527-528. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 595. ISBN 978-80-7400-465-0.

K nim mimo jiné patří zvukové, obrazové a zvukově-obrazové záznamy, jež byly pořízeny během hlavního líčení nebo veřejného zasedání. Veřejným sdělovacím prostředkům je povoleno pouze zveřejnění zanonymizovaného rozhodnutí, neobsahujícího žádné údaje o jménu, příjmení nebo bydlišti osoby poškozené. Zákaz se vztahuje jak na rozhodnutí procesní povahy (usnesení o přerušení trestního řízení), tak na rozhodnutí ve věci samé (odsuzující nebo zprošťující rozsudek). Kromě informací, bezprostředně se týkajících poškozeného, je stejně tak zakázáno zveřejňování údajů, pomocí kterých je možno jeho osobu ztotožnit nepřímo (obrazové snímky přátel nebo rodiny). Předsedovi senátu náleží pro posílení ochrany zájmu nezletilého pravomoc uvalit další omezení (§8b, odst. 2, 3, 4).⁵⁸ V určitých případech přitom však může dojít ke konfliktu mezi zájmem veřejným a požadavkem na ochranu soukromí nezletilého. §8d připouští možnost publikace informace, která se týče osoby mladší osmnácti let, pokud by její zveřejnění přispělo k pátrání po pachateli nebo je-li to nezbytné pro dosažení účelu trestního řízení. Jinou možností je zveřejnění informace po výslovném souhlasu, který je za nezletilého oprávněn udělit jeho zákonný zástupce (§8d, odst. 1, 2).

§163a, odst.1, písm. c) stanoví, že je-li poškozeným osoba mladší patnácti let, její souhlas k zahájení a pokračování v trestním stíhání pro trestné činy vyjmenované v §163, odst. 1 se nevyžaduje.

Výslech osoby nezletilé je nutno provádět šetrným způsobem, aby nedošlo k negativním dopadům na její psychický stav a mravní vývoj. Orgány činné v trestním řízení musí učinit vše, aby případný další výslech nebyl zapotřebí. Pro dosažení těchto účelů musí být při provedení tohoto úkonu přítomna osoba se zkušenostmi v otázce výchovy mládeže (nejčastěji to bývá pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí). K výslechu mohou být přibráni rodiče, a to tehdy, kdyby jejich přítomnost měla pozitivní dopad na provedení úkonu. Těmto osobám náleží oprávnění podat návrh na odložení, přerušení nebo ukončení úkonu, a to jak předem, tak i v jeho průběhu. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, bude tomuto návrhu vyhověno. I bez souhlasu státního zástupce a obžalovaného může soud rozhodnout o náhradě výslechu v řízení před soudem přečtením protokolů nebo přehráním zvukově-obrazového záznamu pořízeného při výslechu provedeném prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Každý, kdo má v úmyslu položit

---

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GŘIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 157, 159. ISBN 978-80-7400-465-0.

otázku nezletilému poškozenému, je povinen tak učinit prostřednictvím orgánu činného v trestním řízení (§102, odst. 1-3).

Jen v případech naprosto výjimečných je možno osobu nezletilou postavit tváří v tvář obviněnému, a to jen tehdy, je-li provedení tohoto úkonu nenahraditelné pro objasnění věci. Trestní řád striktně zakazuje přímou konfrontaci mezi poškozeným a obviněným v řízení ohledně trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

Policejní orgán nezletilou osobu vyslechne jako svědka, má-li její výpověď povahu neodkladného a neopakovatelného úkonu. Výslech se provede se na návrh státního zástupce a je při něm přítomen soudce, který je oprávněn do jeho průběhu zasáhnout, aby se dodržela zákonnost jeho provedení (§158a, §158, odst. 9). V hlavním líčení je možno nahradit výslech této osoby přečtením protokolu za podmínky, že obžalovaný i státní zástupce k tomu poskytnou svůj souhlas, a nepovažuje-li soud osobní výslech za nezbytný. Souhlas obžalovaného se však nevyžaduje v případě, že se i přes řádné předvolání bez předchozí omluvy nedostaví k hlavnímu líčení, anebo jednacím sálkem opustí bez vážného důvodu (za takové situace musí dát souhlas jen státní zástupce). O této skutečnosti musí být obžalovaný informován v předvolání. Stejně tak se protokol přečte v případě dlouhodobého pobytu osoby na území cizího státu, její smrti nebo nezvěstnosti či onemocnění znemožňujícího natrvalo její výslech. Podobně se postupuje v případech, jestliže poškozený neoprávněně v hlavním líčení odepřel vypovídat nebo se jeho výpověď v zásadních bodech liší od vypovědi dřívější v důsledku ovlivnění ze strany veřejnosti či obžalovaného, nebo je zdrojem jeho křivé výpovědi podplácení či zastrašování (§211, odst. 1-3).

3. Postavení poškozeného v individuálních fázích trestního řízení

3.1 Přípravné řízení

Podle §12, odst. 10 TŘ se přípravným řízením rozumí takový úsek trestního řízení, který se začíná „sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání, a končí se podáním obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání...“

Přípravné řízení je možno rozdělit na dva časové úseky. Prvním z nich je „Postup před zahájením trestního stíhání“, jehož hlavním účelem je prověřit veškeré skutečnosti, které by mohly nasvědčovat tomu, že skutečně došlo ke spáchání trestného činu (§158 a násl. TŘ). Když orgán činný v trestním řízení dospěje k závěru, že trestný čin spáchán byl, zahájí trestní stíhání, a právě od tohoto okamžiku se začíná stadium vyšetřování. Závěrem toho to stadia je mimo jiné podání obžaloby, či zastavení trestního stíhání, sjednání dohody o vině a trestu, nebo schválení narovnání před podáním obžaloby (§160 a násl. TŘ).⁵⁹

Poškozený je zpravidla jedním z nejdůležitějších zdrojů informací, jehož prostřednictvím se policejní orgán nejen dozví o samotné skutečnosti spáchání trestného činu, ale zároveň odhalí identitu pachatelů a sežene důkazy nasvědčující jejich vině.

Jak už bylo zmíněno v předchozí kapitole, každý poškozený, nezávisle na tom, je-li nebo není subjektem adhezního řízení, bude orgány činnými v trestním řízení poučen o svých procesních právech, a to buď policejním orgánem, nebo, provádí-li vyšetřování sám, státním zástupcem (§46). Jedná-li se o osobu, která se podle zákona o obětech trestných činů nachází v postavení oběti, orgány činné v trestním řízení jsou rovněž povinny poučit ji o právech, vyplývajících z tohoto zákona, a umožnit jí jejich uplatnění.

§158, odst. 2 TŘ nařizuje státnímu zástupci a policejnímu orgánu přijímat oznámení o spáchání trestného činu. Poté, co toto obdrží, poučí oznamovatele o důsledcích vědomého uvedení nepravdivých údajů. Trestní oznámení se činí ve stejné formě jako podání, a to ústně do protokolu, písemně, telefaxem, telegraficky či v elektronické podobě. V případě, že je

---

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 491. ISBN 978-80-7502-278-3.

oznamovatel současně osobou poškozenou, orgán činný v trestním řízení ho vyslechne ohledně toho, zda hodlá uplatnit svůj nárok na náhradu škody (§59, odst. 4).⁶⁰

Dojde-li po prověřování k závěru, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchala konkrétní osoba, vydá policejní orgán usnesení o zahájení trestního stíhání zmíněné osoby, jež bude od této chvíle považována za osobu obviněnou. Aby se zabránilo záměně, musí být ve výroku usnesení přesně popsán skutek, ze kterého se obviňuje, a stejně tak označen trestný čin, jehož znaky svým skutkem naplnila. Na žádost poškozeného a za podmínky, že je známo místo jeho pobytu, doručí se mu opis usnesení o zahájení trestního stíhání (§160, odst. 1, 2 TR). Ustanovení tohoto paragrafu je často kritizováno za to, že porušuje zásadu materiální pravdy. Poukazuje se přitom na to, že zaslání usnesení poškozenému nesmí předcházet jeho výslechu jako svědka v trestním řízení.⁶¹

Dojde-li v průběhu přípravného řízení k průtahům nebo k závadám v postupu policejního orgánu, přísluší poškozenému oprávnění žádat státního zástupce o jejich odstranění. Dojde-li k průtahům nebo závadám ze strany státního zástupce, tuto žádost bude vyřizovat bezprostředně jemu nadřízený státní zástupce (§157a, odst. 1, 2). Podat žádost o odstranění průtahů v řízení nebo závad v postupu státního zástupce je možno pouze tehdy, pokud vykonává práva namísto policejního orgánu. Uplatnění žádosti je vyloučeno tehdy, vystupuje-li státní zástupce jako dozorce na zákonnost vedení přípravného řízení (kontrola nad dozorem není možná). Tato úprava se rovněž vztahuje na zkrácené přípravné řízení, stejně jako na přípravné řízení s rozšířeným vyšetřováním. Zákon nestanoví žádnou lhůtu pro podání této žádosti. Žádost o přezkoumání může být uplatněna proti postupu policejního orgánu, kdy tento činí opatření namísto usnesení, nebo naopak, je-li nečinný.⁶² Zákon neukládá státnímu zástupci časovou lhůtu, během níž by měl tuto žádost vyřídit. Pojem „neprodleně“ nemá konkrétní definici, takže na rozhodování si státní zástupce může vzít buď pár dnů, nebo i několik týdnů.

Za situace, kdy k oznámení usnesení nedošlo vyhlášením, a je-li proti tomuto usnesení přípustná stížnost, je orgán činný v trestním řízení povinen jejich opis doručit poškozenému. Mezi taková usnesení řadíme mimo jiné usnesení o zastavení trestního stíhání (§172), usnesení o

---

⁶⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 508-509. ISBN 978-80-7502-278-3.

⁶¹ JELÍNEK, Jiří a Vladimír PELC. Zákon o obětech trestných činů - jeho nedostatky a možnosti řešení. Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie. 2015. s. 19-23. ISSN 1210-6348.

⁶² RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 364-365. ISBN 978-80-7179-559-9.

postoupení věci jinému orgánu (§171), usnesení o schválení narovnání, usnesení o odložení věci. V souladu s §130, odst. 1 TŘ, je poškozenému, který řádně uplatnil svůj nárok na náhradu škody či nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, doručen rozsudek, a to nezávisle na tom, zdali byl přítomen při jeho vyhlášení. V případě, že je poškozený zastoupen opatrovníkem, zákonným zástupcem nebo zmocněncem, doručuje se opis rozsudku pouze jím (§130, odst. 3). Za tímto účelem je nutno, aby poškozený či jeho zástupce uvedl adresu, kam se tyto písemnosti budou zasílat (§45a). Skutečnost, že poškozený nebyl připouštěn k hlavnímu líčení se svým nárokem na náhradu škody či nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, nemění nic na jeho právu na doručení opisu rozsudku.⁶³

Proti některým rozhodnutím, učiněným v přípravném řízení, je poškozený oprávněn podat stížnost. Státní zástupce nebo policejní orgán jsou oprávněni ještě ve fázi před zahájením trestního stíhání vydat usnesení, kterým věc odloží. Poškozený, jemuž musí být toto usnesení doručeno, má právo podat proti němu stížnost (§159a, odst. 1, 4-5 TŘ). Byla-li usnesením policejního orgánu věc odložena, přísluší o stížnosti rozhodovat státnímu zástupci, který provádí dozor nad zachováním zákonnosti. Jestliže policejní orgán dostal pokyn k vydání usnesení o odložení věci od státního zástupce, rozhodovací pravomoc o stížnosti náleží státnímu zástupci nejbližší nadřízeného státního zastupitelství.

V zákonem vymezených případech je poškozený rovněž oprávněn k podání stížnosti proti určitým rozhodnutím, vydaným ve fázi vyšetřování. Jestliže tedy orgán činný v trestním řízení učinil například usnesení o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci jinému orgánu, má poškozený právo tato usnesení napadnout stížností, jež bude mít odkladný účinek. Existují však situace, kdy se v důsledku trestného činu objeví několik poškozených. V takovém případě je každý poškozený, vztahuje-li se usnesení na jednotlivé dílčí úkony, příslušným bodem usnesení bezprostředně dotčen. Pokud byla stížnost podána pouze jedním z poškozených, státní zástupce nejbližší vyššího státního zastupitelství rozhodne tak, že ji buď zamítne, nebo usnesení napadené touto stížností zruší (může rovněž zrušit pouze jeho část, ale jedině tehdy, je-li oddělitelná od ostatních). Je-li shledána vadnou toliko část usnesení, proti kterému podal stížnost pouze některý z více poškozených, a je-li tato část oddělitelná od ostatních, pak není zrušení celého usnesení možné. I kdyby bylo jeho zrušení ve prospěch všem poškozeným, zásada ‚beneficium

---

⁶³ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GŘIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 1716. ISBN 978-80-7400-465-0.

cohaesionis‘ se vztahuje výlučně na osoby obviněné, bylo-li rozhodnutí zrušeno nebo změněno na základě důvodu, jenž je rovněž ku prospěchu spoluobviněným.⁶⁴

Ze zákonem uvedených důvodů je státní zástupce oprávněn učinit rozhodnutí o přerušení trestního stíhání. I když je o něm poškozený vyrozuměn, právo podat proti němu odvolání nemá.

Jelikož orgány činné v trestním řízení jsou vázány zásadou oficiality, má státní zástupce, bude-li po přípravném řízení disponovat dostatečnými podklady, odůvodňujícími postavení obviněného před soud, povinnost podat obžalobu (§176, odst. 1 TR). O tomto úkonu musí vyrozumět mimo jiné také poškozeného (za podmínky, že místo jeho pobytu je známo). Proti obžalobě nejsou přípustné žádné opravné prostředky, a to z toho důvodu, že obžaloba není považována za usnesení, proti němuž by bylo možno podat stížnost, ale hledí se na ni jako na rozhodnutí svého druhu.⁶⁵

3.2 Řízení před soudem

Po přípravném řízení nastupuje fáze řízení před soudem, která je považována za nejdůležitější stadium celého trestního řízení. Právě v této fázi se bude rozhodovat o tom, jestli se poškozenému, který je nositelem práva podle §43, odst. 3 TR, přizná nárok na náhradu škody či nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Za tímto účelem trestní řád opravňuje poškozené k aktivní účasti v řízení, jehož vyvrcholením je hlavní líčení. Celá fáze řízení před soudem je vybudována na zásadách ústnosti, veřejnosti, bezprostřednosti, principu nestrannosti a nezávislosti soudu.

Poté, co státní zástupce podá obžalobu (§176, odst. 1), návrh na potrestání nebo návrh na schválení dohody o vině a trestu (§179c, odst. 2, písm. a), b), trestní řízení vstoupí do fáze řízení před soudem. Všichni poškození, nezávisle na tom, jsou-li subjekty adhezního řízení, jsou oprávněni se zúčastnit hlavního líčení. S tím je spojeno právo na doručení opisu obžaloby, ale pouze tehdy, je-li známo místo pobytu poškozeného. Povinnost jej doručit zákon ukládá předsedovi senátu. Ten zároveň musí poučit ty poškozené, kterým přísluší právo uplatnit nárok na náhradu škody či nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, o možnosti takto

---

⁶⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. S. 374-375. ISBN 978-80-7179-559-9.

⁶⁵ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 532. ISBN 978-80-7502-278-3.

učinit (a to výjimečně i v tom případě, že návrh ještě nepodal). Tento postup přispívá k lepší ochraně práv poškozeného, jelikož takové dvojí upozornění na možnost uplatnění jeho práv může vést k jejich dodatečnému uplatnění, a to například v situacích, kdy na tuto možnost poškozený zapomněl v důsledku psychického traumatu, utrpěného po trestném činu. Nejčastěji se tak ovšem stává proto, že v době podání vysvětlení nebo při výslechu poškozeného ještě není známa výše škody, která mu byla způsobena. ⁶⁶ Předseda senátu vyzve poškozeného k včasnému informování o návrzích na provedení dalších důkazů v hlavním líčení, a rovněž k tomu, aby uvedl okolnosti, které musí být provedením důkazů objasněny. §196, odst. 3 stanoví povinnost doručit opis obžaloby nejpozději s předvoláním (nebo s vyrozuměním) o ní. Na rozdíl od obviněného, kterému zákon zaručuje lhůtu pěti pracovních dnů na přípravu, poškozený se vyrozumívá o hlavním líčení zpravidla tři kalendářní dny přede dnem jeho konání. Takový odlišný přístup považuju za nerovný, ne-li přímo diskriminační. I když zákon ukládá povinnost šetrného chování k osobě obviněného a k jejím právům, nesmí se zapomínat na jedno z nejdůležitějších poslání celého trestního řízení, jímž je ochrana práv poškozeného, odstranění negativních dopadů trestného činu a zabránění jakékoliv další případné újmy, kterou by tento mohl utrpět v průběhu projednávání dané věci. Trestní řád by mu měl poskytovat stejnou lhůtu, jakou má podle dosavadní právní úpravy obviněný, aby se mohl na obžalobu důkladně připravit.

Je-li poškozený zastoupen zmocněncem, vyrozumívá se o hlavním líčení jedině tento zmocněnec. Zároveň poškozený, který řádně uplatní svůj nárok podle §43, odst. 3, bude upozorněn na důsledky nedostavení se. V takovém případě se o jeho nároku rozhodne na podkladě jeho vlastních návrhů obsažených již ve spise, nebo na podkladě těch, jež soud obdržel před dokazováním. To je postup zcela pochopitelný, jelikož protahovat celý proces kvůli nečinnosti poškozeného, ačkoli byl tento o svých právech poučen, je neefektivní (čím více se bude potrestání pachatele odkládat, tím méně účinný bude jeho výsledek). Zákon nenařizuje poškozenému, aby se zúčastnil celého hlavního líčení: i bez jeho přítomnosti bude soud rozhodovat o jeho nároku, jestliže byl tento řádným způsobem uplatněn.

Soud vydá usnesení o nepřipuštění k hlavnímu líčení osoby, která uplatnila práva poškozeného, pokud bude očividné, že tato práva jí nepřísluší. Toto usnesení nicméně není překážkou pro uplatnění nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Jestliže soud pouze pochybuje o tom, zda konkrétní osobě práva

---

⁶⁶ JELÍNEK, Jiří. Na konzultaci, provedené prostřednictvím elektronické korespondence, 26. 3. 2020.

poškozeného skutečně náleží, je povinen ji k hlavnímu líčení jako poškozeného připustit.⁶⁷ Stejně tak soud nepřipustí tu osobu, která uplatnila nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, není zde však kauzální nexus mezi vznikem této škody a skutkem, pro který se vede trestní stíhání obviněného (§206, odst. 3 TŘ). Podobně bude soud postupovat v případě, nevyužil-li poškozený společného zmocněnce k uplatnění svých práv, ačkoliv tak měl učinit z důvodu mimořádně vysokého počtu poškozených, nebo v případě, když o jeho nároku na náhradu škody již bylo rozhodnuto v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení (§206, odst. 4; §44, odst. 2, 3). Na rozdíl od situace podle odstavce 3 uvedeného paragrafu, kdy osobě nepřipustěné k hlavnímu líčení již nadále nenáleží žádná práva poškozeného, i po rozhodnutí soudem podle odstavce 4 může poškozený uplatňovat procesní práva, zakotvená v §43, odst. 1 TŘ.⁶⁸

Trestní řád přiznává poškozenému a jeho zmocněnci (pokud ho má) právo osobně se zúčastnit hlavního líčení. Jeho účast však může být omezena předsedou senátu na nezbytnou dobu: takto je nicméně předseda oprávněn učinit pouze tehdy, je-li to nutné pro objasnění věci; jde především o případy, kdy musí být vyslechnuti jako svědci, hned po výsledku obžalovaného na začátku dokazování a v jeho průběhu je však nutné seznámit poškozeného a jeho zmocněnce s obsahem vypovědi obžalovaného (§202, odst. 6 TŘ). I když právo zúčastnit se hlavního líčení poškozenému už garantuje §43, odst. 1, právě ustanovení výše zmíněného paragrafu přináší možnost předsedovi senátu, aby toto právo ze zákonem stanovených důvodů omezil. Omezit právo zmocněnce poškozeného na účast v hlavním líčení přitom však vůbec nelze, a to ani došlo-li k vyloučení veřejnosti podle §200 TŘ. Takové striktní podmínky pro vyloučení přispívají k ochraně práv poškozeného, jenž by v důsledku nepřipustění nemohl efektivně hájit své zájmy.⁶⁹

Neznamená to však rovnost ve ‚zbraních‘ poškozených a obžalovaných. I přesto, že oba mohou klást otázky vyslychaným osobám (rovněž tak i jejich zmocněnci), totiž pouze obžalovanému (vedle státního zástupce a jeho obhájce) přísluší oprávnění zažádat o povolení provést důkaz, například vyslechnout svědka nebo znalce (§215, odst. 1, 2 TŘ). To, že ustanovení odstavce 2 neuvádí ani poškozeného ani jeho zmocněnce mezi ty, kteří mají právo takto učinit, je

---

⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2592. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁶⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. s. 964. ISBN 978-80-7502-230-1.

⁶⁹ JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRIVNA. Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges, 2012. Teoretik. s. 38. ISBN 978-80-87576-39-7.

přítom značně znevýhodňující. Obava z toho, že přiznáním poškozenému práva provádět důkazy by mohlo výrazně protáhnout celý proces, by neměla stát v cestě vyrovnání práv obviněného a poškozeného.

Poté, co je dokazování prohlášeno za skončené, udělí předseda senátu slovo k závěrečným řečem. Poškozený promluví až po státním zástupci, a pokud je zastoupen zmocněncem, promluví i on. Pořadí může předseda senátu určit podle svého mínění, ale vždy bude končit závěrečnou řečí obžalovaného a jeho obhájce. Neexistuje žádná předepsaná forma ani obsah závěrečné řeči, je však žádoucí, aby se v ní poškozený vyjádřil k otázce viny obžalovaného na skutku, následkem kterého došlo k poškození jeho práv, k otázce trestu, jenž považuje za spravedlivý a dostačující, nebo k jím uplatněnému nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Vybočí-li poškozený při své závěrečné řeči za meze projednávané věci, je předseda senátu oprávněn tuto řeč přerušit. Práva podle §216, odst. 3, a §217 se vztahují pouze na obžalovaného.

3.3 Odvolací řízení

Právo poškozeného podat opravné prostředky proti rozhodnutím soudního orgánu je v určité míře omezeno. Nedisponuje-li například soud dostatečnými podklady pro to, aby ve věci vynesl rozsudek, a vydá usnesení o zastavení či přerušení trestního stíhání, nebo o postoupení věci, nemá poškozený proti takovému rozhodnutí právo podat stížnost, jelikož jediný, komu toto oprávnění patří, je státní zástupce. Tato usnesení přitom lze učinit jak v průběhu hlavního líčení (§222 až §224 TŘ), tak i při předběžném projednání obžaloby (§188 TŘ). Právo podat proti usnesení stížnost patří pouze těm, kdo jím byli bezprostředně dotčeni, nebo těm, kteří dali podnět k usnesení svým návrhem (§142, odst. 1 TŘ). Poškozený tedy nemůže podat stížnost proti usnesení soudu o zastavení trestního stíhání. K této otázce Nejvyšší soud poznamenal, že o nároku poškozeného na náhradu škody či nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení se rozhoduje formou rozsudku. Usnesení o zastavení trestního stíhání a o postoupení věci se ho bezprostředně nedotýkají, ani se nevyžaduje podnět poškozeného pro jejich vydání. Na základě těchto důvodů pak Nejvyšší soud konstatoval, že právo podat proti nim stížnost poškozenému nenaleží.

Odvoláním se rozumí řádný opravný prostředek proti rozhodnutí soudu prvního stupně, které ještě nenabylo právní moci. Vedle státního zástupce, obžalovaného a osoby zúčastněné přiznává trestní řád právo podat odvolání rovněž poškozenému, ovšem pouze za podmínky, že z jeho strany došlo k řádnému uplatnění nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§246, odst. 1, písm. d). Když nedojde k řádnému a včasnému uplatnění nároku, nemůže se poškozený odvolat, a to proto, že v rozsudku chybí výrok o jeho nároku.

Podat odvolání za osobu poškozenou jsou oprávněni rovněž zákonný zástupce nebo opatrovník (např. je-li svéprávnost poškozeného omezena), zmocněnec nebo společný zmocněnec (v případě, kdy je počet poškozených příliš vysoký). Toto právo však nepřísluší manželce poškozeného; tato může odvolání podat, jedině je-li jeho zmocněncem (může pak takto učinit na základě ustanovení §51 TR).⁷⁰

Jak už bylo poznamenáno výše, podmínkou toho, aby poškozený mohl podat odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, je řádné a včasné uplatnění jeho nároku podle §43, odst. 3, tím nicméně omezení jeho práva nekončí. Odvoláním může totiž rozsudek napadnout pouze pro nesprávnost výroku o náhradě škody či nemajetkové újmy, nebo o vydání bezdůvodného obohacení. Vedle toho je rovněž oprávněn odvolat se proti výroku, jímž se se svým nárokem (buď celým, nebo pouze jeho částí) odkazuje na občanskoprávní, popřípadě jiné příslušné řízení, nebo pokud v rozsudku tento výrok chybí.

§245, odst. 1 přiznává dále poškozenému právo podat odvolání proti rozsudku, kterým došlo ke schválení dohody o vině a trestu. Podmínkou ale je, že dohoda, kterou soud schválil svým rozsudkem, není totožná s tou, kterou k schválení předložil státní zástupce. Uplatnil-li poškozený řádně svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, je oprávněn podat odvolání proti rozsudku, kterým došlo ke schválení dohody o vině a trestu, pouze tehdy, pokud nevyslovil souhlas s rozsahem a způsobem náhrady takové škody, nebo pokud soud neschválil dohodu v té podobě, se kterou poškozený souhlasil.

3.4 Mimořádné opravné prostředky

---

⁷⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 623. ISBN 978-80-7502-278-3.

Hlavním účelem institutu řádných opravných prostředků je dodatečná kontrola rozhodovací činnosti, kterou provádí orgány vyššího stupně, a vyjde-li posléze najevo, že došlo k porušení práv subjektu řízení, rovněž jejich náprava. Takové obranné prostředky poskytují rychlou a účinnou ochranu, a to ještě před tím, než rozhodnutí nabude právní moci a dotčené osoby pocítí jeho případný negativní dopad. Pro případ, že je rozhodnutí již pravomocné, existují mimořádné opravné prostředky, které v sobě zahrnují dovolání, stížnost pro porušení zákona a návrh na povolení obnovy řízení.

Poškozenému trestní řád nepřiznává právo podat dovolání. Skutečnost, že měl v původním řízení postavení strany, na tom nic nemění. ⁷¹ §265d TR neuvádí poškozeného mezi osobami, které takovým oprávněním disponují. Stejně tak nemůže podat ani návrh na povolení obnovy řízení (§280 TR) ani stížnost pro porušení zákona. Byla-li nicméně obnova povolena, a to pouze ve výroku, kterým byl poškozenému přiznán jeho nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, soud tento výrok zruší a zároveň odkazuje poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních nebo před jiným příslušným orgánem (§284, odst. 3 TR). Jelikož je zrušení výroku o přiznání nároku ve prospěch osoby obviněné, může takový návrh podat státní zástupce, příbuzní obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenci či manžel(ka), a to z toho důvodu, že byl nárok přiznán neoprávněně, nebo že rozsah náhrady je větší, než poškozenému přísluší. V neprospěch obviněného má takové oprávnění jedině státní zástupce. Jestliže je spolu s výrokem o náhradě škody, nemajetkové újmy, nebo o vydání bezdůvodného obohacení zrušen i výrok o vině obviněného, bude se o nároku poškozeného rozhodovat v obnoveném řízení. ⁷² Objeví-li se nové skutečnosti nebo důkazy, které by odůvodňovaly jiné rozhodnutí o přiznaném nároku poškozeného, soud obnovu řízení povolí (§278, odst. 1 TR). Pomocí jazykového vykladu můžeme z ustanovení tohoto paragrafu dovodit závěr, že aby tak soud případně učinil, musí již rozsudek nebo trestní příkaz zahrnovat výrok, kterým se přiznává nárok poškozeného na náhradu škody.

§286, odst. 1 stanoví, že „o návrhu na povolení obnovy řízení soud rozhoduje ve veřejném zasedání“. Proti rozhodnutí, kterým se obnova povoluje, je možné podat stížnost, jež má odkladný účinek. Poškozený tak (vedle jiných osob oprávněných podat stížnost) však může učinit

---

⁷¹ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 705. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁷² ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GŘIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 3418. ISBN 978-80-7400-465-0.

pouze proti usnesení, kterým soud povolil obnovu řízení, a to jedině ohledně výroku, kterým se mu přiznává jeho nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení.

Ze všeho výše uvedeného je možno resumovat, že poškozený nemá žádný obranný prostředek proti rozhodnutím v právní moci. To se na jedné straně může jevit diskriminačním: proč poškozenému neposkytnout podobné možnosti, jaké má osoba obviněná? Tento rozdíl je však pochopitelný, a to především z toho důvodu, že případné nepřiznání nároku poškozenému nezasahuje do jeho základních práv a svobod (ve srovnání s tím, jaký dopad má na obviněného případný trest) tak podstatně, aby to odůvodňovalo opakované projednání věci již rozhodnuté.

4. Adhezní řízení

Využil-li poškozený svého práva, přiznaného mu §43, odst. 3, a předepsaným způsobem uplatnil svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, bude se o něm rozhodovat v adhezním řízení. Nejedná se o část samostatnou či jinak oddělenou od trestního řízení, naopak s ní splývá, a to ve stadiu dokazování⁷³ Na rozdíl od občanského soudního řízení, kde by veškeré výdaje byly mnohem vyšší a důkazní břemeno by leželo na poškozeném, rozhodne se takto o jeho nároku mnohem rychleji. Souběžné rozhodování o nároku poškozeného a o vině a trestu pachatele přispívá rovněž k ochraně duševního zdraví onoho, a to tím, že jej chrání před dvojí projednáním téže věci a není tedy opakovaně nucen znovuprožívat a verbalizovat události, při nichž ke škodě došlo⁷⁴ Průběh adhezního řízení je veden podle ustanovení trestního řádu, použití norem občanského soudního řádu, popřípadě jejich analogie, se striktně zakazuje. Rozhodnutí ale soud vydává na základě norem hmotného práva (občanský zákoník, zákoník práce).⁷⁵

4.1 Uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení

Podle §43, odst. 3 poškozenému přísluší oprávnění navrhnout soudu, aby obžalovanému v odsuzujícím rozsudku byla uložena povinnost škodu, způsobenou trestným činem, nahradit. Z tohoto ustanovení vyplývá, že adhezní řízení se zahajuje pouze na návrh osoby poškozené, k čemuž nemohou nijak přispět ani soud ani státní zástupce. Návrh je nezbytné učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Podává se buď bezprostředně poškozeným, nebo jeho zmocněncem, opatrovníkem nebo zákonným zástupcem. Oprávnění uplatnit nárok na náhradu škodu může přejít rovněž na právního nástupce, a to hlavně na dědice poškozeného, nebo v důsledku postoupení pohledávky (jak smluvního, tak na základě zákona). Při učinění návrhu musí být dodrženy podmínky řádnosti a včasnosti jeho uplatnění (musí být očividné, že se

---

⁷³ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Beck, 2007. Právnícké učebnice. s. 859-860. ISBN 978-80-7179-572-8.

⁷⁴ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. S. 455. ISBN 978-80-7179-559-9.

⁷⁵ LÁTAL, Jaroslav. Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Praha: SEVT, 1994. s. 24-25. Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky.

poškozený skutečně domáhá náhrady škody). Jestliže poškozený již nárok uplatnil, jeho právní nástupce nemusí tento čin opakovat. Po jeho zahájení se poškozený, kterému náleží právo podle §43, odst. 3, stává subjektem tohoto adhezního řízení.⁷⁶

Jak už bylo poznamenáno v předchozím odstavci, aby byla splněna podmínka včasnosti, je nezbytné podat návrh nejpozději v hlavním líčení (před zahájením dokazování). Navracení této lhůty není možné, jelikož jde o lhůtu procesní. Jako další prostředek na ochranu zájmu poškozeného ukládá trestní řád soudu povinnost po přednesení obžaloby a před dokazováním položit osobě poškozené otázku, hodlá-li podat návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení (§206, odst. 2). Ani nesplnění této povinnosti ani nepoučení o právech ze strany orgánů činných v trestním řízení však nevede k navracení lhůty pro uplatnění nároku. Jediným možným obranným prostředkem je napadnout toto rozhodnutí soudu odvoláním, a to v souladu s §246, odst. 2, jelikož nesplnění těchto povinností je možno posuzovat jako porušení ustanovení o řízení předcházejícím rozsudku. Soud vydá usnesení o nemožnosti uplatnění nároku v situaci, kdy poškozený podal návrh opožděně.⁷⁷ V případě rozhodování trestním příkazem je nutno, aby byl nárok uplatněn do okamžiku jeho vydání, a sjednává-li se dohoda o vině a trestu, při prvním jednání o takové dohodě. Podmínka včasnosti bude splněna i tehdy, zopakují-li se po zrušení rozsudku všechny úkony hlavního líčení.

Z návrhu musí být patrné, vůči komu je uplatněn, tj. poškozený je povinen označit konkrétního obviněného, od kterého požaduje náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo který by měl vydat bezdůvodné obohacení. Soud svým rozhodnutím nemůže uložit povinnost nahradit škodu tomu, vůči komu poškozený svůj nárok neuplatnil. I v případě, že se proti spolupachatelům vede společné řízení, je nezbytné označit každého z těch, po nichž poškozený náhradu požaduje.⁷⁸

Jestliže orgán činný v trestním řízení dojde k závěru, že při uplatnění nároku nebyl dodržen požadavek řádnosti, musí poškozeného na tuto skutečnost upozornit, a to nejpozději v hlavním líčení před zahájením dokazování. Tato povinnost vyplývá z ustanovení §46, které orgánům činným v trestním řízení nařizuje poučit poškozeného o jeho právu podle §43, odst. 3

---

⁷⁶ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 519. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁷⁷ LÁTAL, Jaroslav. Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Praha: SEVT, 1994. s. 81. Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky.

⁷⁸ LÁTAL, Jaroslav. Náležitosti řádného uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení. Právní rozhledy. 1994, 2(10), 343-349. ISSN 1210-6410.

žádat o uspokojení nároku na náhradu škody. V případě neodstranění příslušné vady o jeho nároku rozhodnuto nebude, ba nebude dokonce ani odkázán na řízení před jiným příslušným orgánem.

Trestní řád stanoví rovněž některé další požadavky na obsah návrhu, zejména popsat důvod jeho uplatnění a výši požadované náhrady. Tato by měla být uvedena buď přesnou částkou, nebo by alespoň měl být uveden postup, kterým by se došlo k jejímu vyčíslení (při žádání bolestného, pouhé „nevím kolik“ nestáčí, poškozený musí přinejmenším připojit bodové ohodnocení bolestného). Rovněž tak postačí uvést částku minimální: tak se nejčastěji stává proto, že poškozený ještě nezná plnou výši škody, a tato je vyměřena až v průběhu hlavního líčení při dokazování. Poškozený je oprávněn měnit výši požadované náhrady nebo ji upřesnit, a to do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě v hlavním líčení (ve veřejném zasedání v řízení o odvolání). K důvodu uplatnění je dostačující uvést skutečnost, že ke škodě došlo v důsledku trestného činu, pro který je obviněný stíhán v daném trestním řízení.⁷⁹

Jako překážku pro podání návrhu uvádí §44, odst. 3 skutečnost, že o nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení už bylo rozhodnuto buď v občanskoprávním nebo jinem příslušném řízení. Klíčovou skutečností je právě toto rozhodnutí, přičemž nezáleží na tom, jestli právní moci již nabylo. Pouhé uplatnění v jiném řízení nicméně nebrání tomu, aby poškozený využil svého práva, zakotveného v §43, odst. 3. To se však nevztahuje na případy opačné, tedy takové, kdy by po řádném uplatnění nároku v trestním řízení poškozený požadoval ještě náhrady v řízení občanskoprávním (jde o překážku řízení zahájeného).⁸⁰

4.2 Rozhodování soudu v adhezním řízení

Byl-li návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení náležitě podán a splňuje-li všechny podmínky, popsané v předchozím bodě, bude o něm soud rozhodovat, přičemž při rozhodování je jím vázán. Uložit povinnost nahradit škodu je

---

⁷⁹ LÁTAL, Jaroslav. Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Praha: SEVT, 1994. s. 83-84. Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky.

⁸⁰ LÁTAL, Jaroslav. Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Praha: SEVT, 1994. s. 86-87. Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky.

oprávněn pouze těm obviněným, které poškozený uvedl v návrhu, a její výše nesmí překročit tu, které se návrhem domáhal. Tento návrh je však poškozený oprávněn měnit.⁸¹

Soud nárok poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení (§228) buď přizná, nebo svým rozhodnutím poškozeného odkáže na občanskoprávní (jiné) řízení (§229, odst. 1). Jsou ale případy, kdy se mu nárok přizná pouze zčásti a na řízení jiné je odkázán pouze se zbývající částí svého nároku (§229, odst. 2). Soud o něm rozhoduje rozsudkem. Je nepřipustné, aby soud, byť jen zčásti, zamítl návrh poškozeného, a to ani v případě, že ke vzniku škody došlo v důsledku spoluzavinění poškozeným, nebo že mu nárok nevznikl.⁸²

§228, odst. 2 vyžaduje, aby ve výroku, kterým se obžalovanému ukládá povinnost nahradit škodu, nemajetkovou újmu, nebo vydat bezdůvodné obohacení, byla označena oprávněná osoba a nárok, který jí byl přiznán.

V případě smrti poškozeného se mu nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení nepřizná, ačkoli došlo k jeho řádnému a včasnému uplatnění. Úmrtím jeho nárok přejde na dědice, a to ve stejném rozsahu, v jakém naležel poškozenému v okamžiku jeho smrti.⁸³

O přiznání nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, může být rozhodnuto jedině v odsuzujícím rozsudku, kterým se obžalovaný uznává vinným, přičemž se nebere ohled ani na druh, ani na výši trestu. Je nezbytné, aby existoval kauzální nexus mezi skutkem, pro který je obžalovaný trestně stíhán, a škodou, ke které došlo v důsledku tohoto protiprávního činu. Soud má tedy v souladu s §2, odst. 5 TŘ, povinnost zjistit skutkový stav věci v nezbytném rozsahu a bez důvodných pochybností pro vydání rozhodnutí, zejména musí být prokázána vina obžalovaného a zjištěna výše škody, ke které došlo při projednávaném skutku. To je podmínkou, aby soud přiznal poškozenému nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Pro vydání tohoto rozhodnutí je však nutné, aby neexistovala ani jedna zákonná překážka. K těmto překážkám zákon řadí mimo jiné situace, kdy v průběhu hlavního líčení došlo ze strany obžalovaného

---

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 519. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁸² ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris. s. 769-760. ISBN 978-80-7400-496-4.

⁸³ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2851. ISBN 978-80-7400-465-0.

k plnému nahrazení škody poškozenému, nebo případ, kdy došlo k promlčení práva na náhradu škody (podmínkou ale je, aby promlčení bylo uplatněno obžalovaným).⁸⁴

Byly-li veškeré výše popsané podmínky pro vydání rozhodnutí splněny, musí soud v souladu s §228 rozhodnout o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Nárok nesmí být zamítnut, pokud byl uplatněn řádně a včas. Není-li proto rozhodnuto podle §228, odkáže soud poškozeného s jeho nárokem na občanskoprávní (jiné příslušné) řízení. Toto odkázání se může vztahovat na celý nárok (§229, odst. 1, 3), nebo, byl-li nárok přiznán jen zčásti, na nárok zbývající (§229, odst. 2). Přitom je rozhodnutí, kterým se poškozený odkazuje na občanskoprávní nebo jiné řízení, velice důležitým, jelikož prokazuje, že svůj nárok uplatnil řádně a včas a že v řízení o něm rovněž řádně pokračoval. To má například vliv na běh promlčecí lhůty.⁸⁵

Mezi důvody, které vedou k rozhodnutí o odkázání poškozeného s jeho nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, řadí zákon případ, kdy se, i přes provedení všech dostupných důkazů, nepodařilo zjistit skutkový stav věci bez důvodných pochybností a v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí o tomto nároku. Informace, obdržena po zhodnocení důkazů, musí být dostačující pro prokázání výše a odůvodněnosti nároku (že totiž existuje příčinná souvislost mezi trestným činem a způsobenou škodou, a rovněž tak i její rozsah). Jako druhý důvod trestní řád uvádí situaci, kdy se vyžaduje provedení dalšího dokazování pro to, aby soud mohl rozhodnout o nároku poškozeného. Jestliže je možné po provedení všech důkazů v hlavním líčení vydat rozhodnutí o předmětu trestního stíhání, ale výsledky dokazování nejsou dostačující pro přiznání nároku na náhradu škody, aby se zabránilo podstatnému protahování trestního řízení, bude soud postupovat podle ustanovení §229, odst. 1 a odkáže poškozeného s jeho nárokem na občanskoprávní (jiné) řízení. ⁸⁶ Pokud nicméně soud na základě dostupných důkazů může rozhodnout o přiznání nároku alespoň zčásti, učiní tak, a následně se poškozeného odkáže na řízení před jiným orgánem (§229, odst. 2) se zbytkem jeho požadavků. Jelikož pouze v odsuzujícím rozsudku může být obsažen výrok o přiznání nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení,

---

⁸⁴ MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Beck, 2007. Právnícké učebnice. s. 866-868. ISBN 978-80-7179-572-8.

⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2886-2887. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁸⁶ RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEŽULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 510-511. ISBN 978-80-7179-559-9.

bude poškozený soudem odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních (před jiným orgánem) rovněž v případě, kdy soud obžalovaného obžaloby zprostil (§229, odst. 3).⁸⁷

Dalším způsobem, jak lze o nároku poškozeného rozhodnout, je vydání trestního příkazu. V souladu s ustanovením §314e, odst. 1, jsou-li opatřené důkazy dostačující pro prokázání skutkového stavu, bez důvodných pochybností a v nezbytném rozsahu, náleží tak samosoudci pravomoc vydat trestní příkaz, kterým může rozhodnout o přiznání nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, a to za podmínky jeho řádného uplatnění (§314f, odst. 1, písm. e). Skutečnost, že se věc nebude projednávat v hlavním líčení, může přitom mít negativní dopad na poškozeného, a to hlavně proto, že o záměru vydat trestní příkaz nemá soud povinnost poškozeného informovat, v důsledku čehož dochází ke zkrácení lhůty k uplatnění jeho nároku.⁸⁸ Dále je znevýhodňujícím ten fakt, že trestní řád v případě rozhodování trestním příkazem nenařizuje soudu učinit výrok o nároku poškozeného, a to ani má-li všechny podklady pro jeho učinění (na rozdíl od rozhodování odsuzujícím rozsudkem, kdy má soud podle §228, odst. 1 povinnost o nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo vydání bezdůvodného obohacení rozhodnout). Poškozený dále nemá žádný obranný prostředek proti trestnímu příkazu. Trestní řád jej v §314g neuvádí mezi osobami, které jsou oprávněny podat odpor, i když výrokem o náhradě škody je zasaženo do jeho zájmů.

---

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2891-2892. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁸⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. Kriminálnístika. 2015(2), s. 93-94. ISSN 1210-9150.

5. Postavení poškozeného v odklonech

V odklonech nedochází k vydání rozsudku o vině a trestu jako v běžném trestním řízení, ale trestní řízení se ukončuje. Jde tedy o alternativní průběh řízení, jehož účelem je v první řadě zrychlit a zjednodušit trestní řízení. Od standartního průběhu řízení se může lišit, například absencí určité fáze trestního řízení (zpravidla se neprovádí hlavní líčení), nebo svým zvláštním účelem. Odklony jsou jedním z primárních projevů retroaktivní justice, které si kladou za cíl nejen potrestání pachatele trestného činu, ale i odstranění jakýchkoli negativních důsledků tohoto činu, a tím i přispění ke znovuobnovení dosavadních dobrých vztahů mezi osobou poškozenou a pachatelem.⁸⁹

Přesto bohužel neexistuje jednotná definice pojmu ‚odklon‘, na které by se shodli všichni odborníci. Jelínek poukazuje na mnohovýznamovost tohoto pojmu a vymezuje ho v širším smyslu jako alternativu standartního trestního řízení, které se neskončí obvyklým vynesením odsuzujícího rozsudku, nýbrž se jeho průběh „odkloní“ a k vyřízení věci dojde jiným způsobem. Mezi tyto alternativní způsoby vyřízení trestních věcí můžeme mimo jiné zařadit institut sjednání dohody o vině a trestu, narovnání a podmíněné zastavení trestního stíhání.⁹⁰

5.1 Dohoda o vině a trestu

Je-li vedeno řízení pro takový trestný čin, u něhož zákon předpokládá možnost sjednání dohody o vině a trestu, §46 trestního řádu nařizuje orgánům činným v trestním řízení poučit poškozeného (mimo o jiných jeho právech přiznaných mu právním řádem) rovněž o možnosti sjednání takové dohody. Příslušné orgány jej zároveň upozorní ho na to, že hodlá-li uplatnit svůj nárok na náhradu škody, musí tak učinit nejpozději při prvním jednání o této dohodě. To platí i pro případ, kdy státní zástupce ani neposuzoval možnost dohodu o vině a trestu sjednat, nebo když pro její sjednání nejsou ještě splněny všechny podmínky. Místo a čas jednání o dohodě poškozenému sdělí státní zástupce, přičemž při jejich stanovení musí brát ohled na jeho zájmy. Stejně tak bude státní zástupce přihlížet k zájmům poškozeného při rozhodování o druhu a výměře trestu obviněného, která by se měla vyskytnout v dohodě, do níž by měl zařadit rovněž

---

⁸⁹ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 778-780. ISBN 978-80-7598-306-0.

⁹⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 735. ISBN 978-80-7502-278-3.

povinnost obviněného nahradit poškozenému škodu (popř. nemajetkovou újmu, nebo vydat bezdůvodné obohacení), ke které došlo v důsledku spáchání protiprávního činu. Přestože tím státní zástupce není vázán, přísluší poškozenému oprávnění při jednání o dohodě vyjádřit se k otázce druhu a výměře trestu. Přitom se podle §175a, odst. 5 trestního řádu přihlédne k jeho vyjádřením ohledně způsobu a rozsahu náhrady škody, jelikož jedním z hlavních účelů je ochrana jeho zájmů. Ustanovení tohoto paragrafu však rovněž předpokládá případy, kdy je možno dohodu o vině a trestu sjednat i za absence poškozeného, a to tehdy, když se i přes řádné oznámení k jednání o dohodě nedostavil. Jestliže poškozený svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení už náležitým způsobem uplatnil, nebo učinil-li prohlášení, že tento nárok uplatňovat nehodlá, skutečnost, že k vyrozumění o jednání nedošlo, není překážkou pro sjednání této dohody. K takovému nevyrozumění však může dojít pouze v případě, že se poškozený vzdal svých procesních práv (v takovém případě se s ním již nebude jednat jako s osobou poškozenou), a to proto, že §175a neuvádí situace, kdy by nebylo poškozeného třeba vyrozumět.⁹¹ Byl-li řádně uplatněn nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, za nepřítomného poškozeného o rozsahu a způsobu této náhrady jedná státní zástupce, přičemž je vázán tímto nárokem co do výše požadované náhrady.

Dohoda o vině a trestu musí obsahovat uvedení výše škody, nemajetkové újmy, nebo rozsahu bezdůvodného obohacení a způsob její náhrady, a to pokud se na něm obě strany shodly při sjednání této dohody. Jestliže s výší a způsobem náhrady vysloví poškozený souhlas, musí tato skutečnost být v dohodě uvedena a stvrzena jeho podpisem. Poškozenému se pak, s podmínkou řádného uplatnění nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo vydání bezdůvodného obohacení, doručí opis této dohody o vině a trestu.

Předsedovi senátu náleží pravomoc přezkoumat návrh na schválení dohody o vině a trestu. Soud může usnesením věc vrátit zpět do přípravného řízení, a to mimo jiné i v případech, kdy při schválení dohody došlo k podstatnému porušení práv obviněného, je-li dohoda nepřiměřená z hlediska druhu a výše navrženého trestu či v otázce způsobu a rozsahu náhrady škody. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost (§314r, odst. 2 TŘ). Stejně tak lze podat stížnost i za situace, kdy soud po předběžném projednání buď trestní stíhání podmíněně zastaví,

---

⁹¹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GŘIVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 2279, 2285. ISBN 978-80-7400-465-0.

nebo když schválí narovnání. Vede-li se řízení před samosoudcem, návrh na schválení dohody o vině a trestu soud pouze přezkoumává (neprovádí se předběžné projednávání).

O místě a čase konání veřejného zasedání v řízení o schválení dohody musí být poškozený předem informován, a to nejpozději pět dnů před jeho konáním (§233, odst. 2 TŘ). Poškozenému náleží oprávnění v průběhu veřejného zasedání vyjádřit se k otázce viny obviněného, dopadu, který na něj měl jeho protiprávní čin, ke škodě, kterou utrpěl, trestu, který považuje za vhodný. Přitom se bere ohled především na jeho vyjádření ohledně rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy, nebo vydání bezdůvodného obohacení.⁹²

Ke schválení dohody o vině a trestu dochází vydáním odsuzujícího rozsudku. Soud však může vydat usnesení, kterým se věc vrací do přípravného řízení. Vedle výroku, kterým se schvaluje dohoda o vině a trestu, zařadí soud i výrok o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, přičemž tento výrok nesmí být v rozporu s tím, k němuž vyslovil svůj souhlas při sjednání této dohody (již následně podepsal). Soud je oprávněn, v souladu s §314r, odst. 4 TŘ, zařadit do odsuzujícího rozsudku rovněž výrok o povinnosti obviněného nahradit škodu, která trestným činem vznikla poškozenému. Učiní tak tehdy, nezahrnuje-li dohoda o vině a trestu uvedení způsobu a rozsahu její náhrady.⁹³ Jestliže se výše nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení uplatněného v adhezním řízení neshoduje s tou, která je obsažena v dohodě o vině a trestu, přičemž ji ona první převyšuje, rozhodne se pouze o části obsažené v dohodě, na niž se dále ude hledět, jako by k ní poškozený dal svůj souhlas a připojil svůj podpis. Zbývající část se považuje za takovou, jež není obsažena v dohodě o vině a trestu, a pohlíží se na ni tak, jako by se o této části vůbec nerozhodovalo.⁹⁴

Jestliže se dohoda o vině a trestu navržená ke schválení státním zástupcem neshoduje s tou, kterou soud svým rozhodnutím schválil, je možno proti takovému rozsudku podat odvolání. Stejně tak je poškozený, za podmínky řádného uplatnění svého nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, oprávněn podat odvolání proti rozsudku pro nesprávnost výroku o náhradě této škody, ovšem pouze tehdy, pokud se

---

⁹² ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 3673-3674. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁹³ ŠČERBA, Filip. Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Praha: Leges, 2012. Praktik. s. 37-38. ISBN 978-80-87576-30-4.

⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 3680. ISBN 978-80-7400-465-0.

způsob a rozsah náhrady, obsažený v soudem schválené dohodě, liší od toho, který je obsažen v dohodě o vině a trestu, k níž dal poškozený svůj souhlas (§245, odst. 1 TŘ).⁹⁵

5.2 Narovnání

Hlavní podmínkou pro to, aby došlo ke schválení narovnání, je existence osoby poškozené, jelikož primární cíl, kterého se institut narovnání snaží dosáhnout, spočívá v uspokojení poškozeného, a nikoli v potrestání obviněného. Jde tedy o přečiny. V řízení by mělo dojít k nápravě porušených vztahů mezi obviněným a poškozeným, proto je nutno, aby byli přítomni všichni účastníci, v důsledku trestného činu by měla být rovněž napravena způsobená škoda, nemajetková újma, nebo vydáno bezdůvodné obohacení. Za osobu poškozenou lze rovněž považovat obec nebo stát, a to tehdy, bylo-li trestným činem zasaženo do veřejného zájmu. Osobně se přikláním k Šámalovu názoru, jak jej vyslovil ve svém komentáři, totiž že pouze poškození s oprávněním podle §43, odst. 3 TŘ, kteří svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení řádně uplatnili, mohou schvalovat narovnání, a to hlavně proto, že v případě, kdy ke škodě nedošlo nebo kdy škoda byla již nahrazena, by přirozeně chyběl účel, k jehož naplnění je institut narovnání povolán.⁹⁶

Trestní řád stanoví několik podmínek pro schválení narovnání. První z nich je souhlas osoby poškozené a obviněné, který je nezbytný pro toto schválení. Obě strany mezi sebou tvoří dohodu, kterou se zavazují k alternativnímu způsobu vyřízení věci. Souhlasem se přitom rozumí projev vlastní vůle, učiněný dobrovolně a bez jakéhokoliv externího nátlaku, přičemž o jakémkoli jeho nahrazení nelze uvažovat. Stejně jako v případě podání, rovněž souhlas se činí ústně do protokolu, písemně, telefaxem nebo v elektronické podobě. V případě pochybnosti o dobrovolnosti udělení souhlasu je soud povinen tuto pochybnost odstranit ještě před tím, než o schválení rozhodne. Poškozený i obviněný mohou svůj souhlas vzít zpět.⁹⁷ Jako další podmínku §309 TŘ uvádí povinnost obviněného buď nahradit škodu (nemajetkovou újmu, vydat bezdůvodné obohacení) způsobenou přečinem, nebo alespoň učinit jiné nezbytné úkony

---

⁹⁵ MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsensuálního trestního řízení. *Kriminalistika*. 2008, 41(1), 3-26. ISSN 1210-9150.

⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. *Trestní řád II: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 3513-3516. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁹⁷ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 586. ISBN 978-80-7179-559-9.

k náhradě této škody, k vydání toho, oč se obohatil (i v takovém případě je schválení narovnaní přípustné). Na rozdíl od adhezního řízení, kde se škoda hradí pouze v peněžité formě, v narovnaní zákon připouští rovněž naturální restituci. Protože schválením narovnaní dojde k zastavení trestního stíhání obviněného, musí být poškozenému zaručeno, že k náhradě škody skutečně dojde. I když, stejně jako v adhezním řízení, se výše škody určuje v průběhu trestního řízení, výše náhrady škody, nemajetkové újmy, nebo bezdůvodného obohacení se bude řídit narovnaním, k jehož schválení dali poškozený i obviněný svůj souhlas.⁹⁸

§310 TŘ stanoví povinnost soudu (v přípravném řízení státního zástupce) vyslechnout poškozeného i obviněného, kteří se mohou vyjádřit ke způsobu uzavření dohody, okolnostech, za nichž došlo k jejímu uzavření, prohlásit, že k této dohodě došlo dobrovolně a bez nátlaku, a projevit souhlas s jejím schválením. Obviněný je navíc povinen prohlásit, že skutek, pro který je stíhán, skutečně spáchal. Před výsledkem každé z nich je přítom nezbytné poučit obě strany o jejich právech. Výslech statutárního zástupce, který jedná jménem poškozené právnické osoby, lze nahradit písemným prohlášením k okolnostem výše uvedeným. Podle §310a není ke sjednání dohody o narovnaní oprávněna osoba, na niž pouze přešel nárok na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení, což je pochopitelné především proto, že účelem toho institutu je narovnaní vztahů bezprostředně mezi poškozeným a obviněným, pouze poškozený může tedy určit, jaké plnění bude dostačujícím pro odčinění utrpěné újmy.⁹⁹

Narovnaní se schvaluje usnesením. §311 TŘ uvádí, že toto rozhodnutí musí obsahovat popis skutku a jeho právní posouzení, obsah narovnaní zahrnující buď výši škody, která byla uhrazena nebo která se uhradit teprve musí, nebo rozsah bezdůvodného obohacení, které musí být vydáno nebo k jehož vydání již došlo. Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost. Odsuzující rozsudek, který obsahuje výrok o přiznání nároku na základě §228, je exekučním titulem, který opravňuje poškozeného náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo vydání bezdůvodného obohacení vymáhat soudně. Oproti tomu usnesení, kterým se schvaluje narovnaní, se za exekuční titul (z hlediska náhrady škody) nepovažuje. V případě, že by obviněný dobrovolně škodu nenahradil, je tedy nezbytné požadovat po něm taková opatření, aby se náhrada škody nemusela vymáhat soudně.

---

⁹⁸ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 566-571. ISBN 978-80-7179-559-9.

⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GŘIVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 3535. ISBN 978-80-7400-465-0.

5.3 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Stejně jako v případě narovnání, také institut podmíněného zastavení trestního stíhání je určen pouze pro poškozené, kterým náleží oprávnění podle §43, odst. 3, jelikož pouze poškozeným, kteří řádně uplatnili svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, může být tato škoda nahrazena.¹⁰⁰

K tomu, aby soud nebo státní zástupce v přípravném řízení trestní stíhání podmíněně zastavil, musí obviněný dát svůj souhlas, přičemž podmínkou je, aby se k trestnému činu doznal. Vedle toho musí rovněž nahradit škodu nebo vydat bezdůvodné obohacení. Pokud k tomu ještě nedošlo, musí uzavřít s poškozeným dohodu, kterou se zaváže k náhradě či k vydání, nebo učinit za tímto účelem jiná vhodná opatření. Otázkou je, zda je nutné nahradit případnou nemajetkovou újmu, aby se dalo uvažovat o podmíněném zastavení trestního stíhání. Na rozdíl od narovnání, kde se v §311, odst. 1, písm. a) hovoří nejen o nutnosti nahradit škodu, ale i o odčinění újmy vzniklé v důsledku spáchání přečinu, v ustanovení §307, odst. 1, písm. a) až c), nelze pojem ‚újma‘ spatřovat. To podle mého názoru znamená, že trestní řád neukládá obviněnému povinnost nahradit nemajetkovou újmu, a k podmíněnému zastavení trestního stíhání může dojít i bez splnění této podmínky. Uvedený institut lze využít i za situace, kdy ke vzniku škody v důsledku trestného činu nedošlo. Tento závěr je možné dovodit z vykladu §307, odst. 1, písm. b). Na základě slov „pokud byla“ můžeme dojít k závěru, že trestní řád předvídá situaci, za níž se trestní stíhání podmíněně zastaví i tehdy, nebyla-li způsobena žádná škoda. Na druhou stranu v písm. c) zmíněného paragrafu tato slova nejsou obsažena, a proto je otázkou, zda lze tento institut využít i v případě, že se obviněný na úkor poškozeného bezdůvodně neobohatí. K tomu Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1515/2012 poznamenal, že ustanovení o vydání je nutné vykládat obdobným způsobem jako ustanovení o náhradě škody.¹⁰¹

I přesto, že se k vydání rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nevyžaduje souhlas poškozeného, jak je tomu u narovnání, je jakýmsi indikátorem pro orgány činné v trestním řízení. Jelikož jednou z podmínek je nahrazení škody nebo vydání bezdůvodného

---

¹⁰⁰ RŮŽIČKA, Miroslav, František PŮRY a Jana ZEŽULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 561. ISBN 978-80-7179-559-9.

¹⁰¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1515/2012, uveřejněno v Sběrce soudních rozhodnutí a stanovisek [R 59/2013 tr.].

obohacení, nesouhlas poškozeného je možno považovat za její nesplnění (i když tomu tak ve skutečnosti nemusí být).

§307, odst. 4 zakotvuje pro poškozeného i obviněného možnost uzavřít vzájemnou dohodu, kterou se obviněný zaváže nahradit způsobenou škodu nebo vydat bezdůvodné obohacení. Taková dohoda je podmínkou pro to, aby mohlo být rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, které pak zavazuje obviněného k náhradě škody nebo k vydání toho, oč se obohatil, vůbec vydáno. Tuto povinnost musí obě strany splnit za trvání přípravné doby.¹⁰²

§307, odst. 7 opravňuje poškozeného i obviněného (v případě, kdy bylo rozhodnutí vydáno soudem, státního zástupce) k podání stížnosti proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, která má odkladný účinek. Poškozený může napadnout celé rozhodnutí, není-li spokojen se samotným způsobem vyřízení věci, a požadovat, aby proběhlo standartní řízení. Stížnost proti narovnání může být vedena rovněž pouze proti jeho části, a to například ohledně způsobu, jakým by se měla nahradit škoda nebo vydat bezdůvodné obohacení (je-li tato náhrada pouze nedostatečně zaručena). Chybí-li výrok podle §307, odst. 4, je poškozený oprávněn se domáhat jeho učinění.¹⁰³

---

¹⁰² ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. s. 65-70. ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁰³ RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. s. 581. ISBN 978-80-7179-559-9.
Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 2. 1996, sp. zn. 3 To 108/96, uveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek [R 37/1997 tr.].

Návrhy de lege ferenda

Je očividné, že současná právní úprava, pokud se týká práv a povinností poškozeného, není dokonalá a vyžaduje změny, které by tuto situaci pomohly zlepšit. Nutno je však novelizovat pouze ty problémové body, problémové které nesnesou odkladu, pro zdokonalení celého odvětví by bylo vhodné přijmout nový trestní řád.

Zavedení institutu soukromé žaloby by poškozenému poskytlo dodatečný prostředek na ochranu jeho zájmů. Soukromou žalobou se rozumí oprávnění poškozeného podat žalobu trestnímu soudu bezprostředně, bez účasti státního zástupce. Při současné právní úpravě je jedině státní zástupce oprávněn tyto obžaloby podávat a pak je zastupovat před soudem. Východiska a principy nového trestního řádu poukazují na nezbytnost zavedení tohoto institutu, který by byl poškozenému výrazně prospěšný. Současně zmiňují rovněž subsidiární žalobu.¹⁰⁴

Subsidiární žaloba by dala poškozenému oprávnění ujmout se funkce žalobce, a to za podmínky, kdy veřejný žalobce trestní stíhání nezačal, nebo v něm nepokračuje (např. když trestní stíhání zastavil nebo věc usnesením odložil). Teprve poté má poškozený právo podat žalobu osobně, a bude ponecháno na úvaze soudu, bude-li o ní rozhodovat. Soud přezkoumává rozhodnutí, kterým státní zástupce upustil od stíhání veřejnoprávního deliktu, a to z hlediska zákonnosti a správnosti.

Mezi jakési pravzory soukromé žaloby můžeme snad zařadit soukromou mstu v období středověku. Konflikty trestní povahy se velice dlouhou dobu řešily bezprostředně mezi poškozeným a pachatelem, ochrana vlastních práv se považovala za soukromou záležitost, do které stát neměl v úmyslu zasahovat. Jednou z takových možností byl ordál ve formě zkoušky soubojem, přičemž vítěz se pokládal za ospravedlněného. Již Obnovené zřízení zemské v 17. století vneslo do trestněprávního odvětví zásadu ofičiality, na úplné odstoupení od institutu soukromé žaloby se nicméně muselo čekat do stolení osmnáctého, kdy byl přijat *Constitutio criminalis Theresiana*.¹⁰⁵ Zákon č. 119/1873 Ř. z. stále počítal se soukromým žalobcem, který za určitých podmínek mohl nahradit státního zástupce. Přiznával mu (vedle jiných práv, která měl jakožto poškozený) totiž rovněž právo osobně podat žalobu. Zároveň však soukromému žalobci

---

¹⁰⁴ Východiska a principy nového trestního řádu, 2014. [k dispozici na: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>].

¹⁰⁵ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Vydání čtvrté, (v nakladatelství Leges vydání první). Praha: Leges, 2010. Student. s. 188-189. ISBN 978-80-87212-39-4.

nic nebránilo v tom, aby jej během trestního řízení zastupoval státní zástupce. Institut soukromé žaloby ovšem existoval jen nedlouho a zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním ho z právního řádu vymazal.

Mezi soukromožalobní trestné činy, jejichž vyřízení by se mohl poškozený trestní žalobou domáhat, patří především takové, u nichž převládá soukromý zájem nad zájmem veřejným. K nim lze řadit například porušení listovního tajemství, práva na soukromí či ublížení na zdraví (bez závažných zdravotních následků). Je-li veřejný zájem na projednání a vyřízení věci větší než soukromý, je veřejný žalobce oprávněn trestní stíhání převzít. Rozhodne-li se následně od trestního stíhání odstoupit, může poškozený opakovaně převzít práva soukromého žalobce. Hlavním účelem, který institut soukromé žaloby sleduje, je znovuoživení původního stavu a spolu s tím zachování případných dobrých vztahů mezi osobou poškozenou a pachatelem trestného činu (jelikož půjde většinou o takové situace, kdy je mezi nimi příbuzenský nebo přátelský vztah). Proto se ve smírčím řízení pokusí o mírové urovnání sporu.¹⁰⁶

Podobně jako v občanskoprávních řízeních, i u soukromé žaloby slouží soudní poplatek tomu, aby se zamezilo podání těch žalob, jež jsou zjevně neopodstatněné, nebo těch, při nichž se poškozený domáhá náhrady pouze nepatrné škody. K omezení podávání takových žalob by stejně tak vedlo zavedení institutu povinnosti náhrady nákladů na řízení straně, která měla ve věci úspěch. Podle platného trestního řádu by soukromý žalobce byl odpovědný za křivé obvinění.

Pokud se ovšem jedná o trestný čin (tj. skutek je natolik společensky nebezpečný, že podstatně porušuje veřejný zájem), jsou orgány činné v trestním řízení povinny ho stíhat, a zahajovací iniciativa by tedy měla patřit pouze veřejnému žalobci. Nedojde-li v opačném případě k potrestání pachatele, může to mít za následek opětovné protiprávní chování z jeho strany. Zájem státu na spravedlivém potrestání pachatele, jakož i na prevenci další protiprávní činnosti potenciálních pachatelů by měl převládat nad zájmem osoby poškozené. S tímto názorem však osobně nemohu souhlasit, a to z toho důvodu, že jsme už dávno odstoupili od myšlenky „kolektiv přede vším“ a v současné době je posláním státu zejména chránit práva každého jednotlivce. Jak už bylo řečeno výše, měl by se u méně závažných trestných činů brát ohled na vztah mezi poškozeným a pachatelem, a cílem by mělo být především zachování nebo obnovení těchto vztahů. je ovšem nutno poznamenat, že zavedení institutu soukromé žaloby má určitá rizika.

---

¹⁰⁶ GŘIVNA, Tomáš. Soukromá a subsidiární žaloba. Rekodifikace trestního práva procesního. 30-40. s. 30-33. ISBN 978-80-87146-13-2.

Stejně jako v případech, kdy se pro zahájení trestního stíhání vyžaduje souhlas poškozeného, může dojít k pronásledování, nátlaku, vyhrožování, a dokonce i fyzickému napadení ze strany pachatele nebo osob jemu blízkých, s cílem zabránění podání žaloby, nebo (pokud k podání již došlo) donucení k jejímu zpětvzetí. Tento důvod považuji za nejpřesvědčivější – v podstatné části případů lze totiž předpokládat, že poškozený a pachatel budou žít ve společné domácnosti, kde je snadné činit nátlak (zpravidla totiž patrně půjde o případy domácího násilí). Další negativum pak spatřuji v možnosti, že by utrpěná škoda z hlediska poškozeného byla neznatná (i když pro průměrnou osobu by takovou být nemusela), své možnosti podat soukromou žalobu by však využil k vydírání pachatele (vyhrožování nejen případným trestem, ale i zveřejněním celé záležitosti).

Velkou otázkou je, co je účinnější pro zamezení další trestné činnosti pachatele, zda uložení trestu odsuzujícím rozsudkem, nebo mimosoudní řešení konfliktu. Jelikož stát má široký sortiment nástrojů pro převýchovu pachatele a jeho reintegraci do společnosti, považuji tuto metodu za efektivnější, slepé trestání každého činu by nicméně mohlo vést ke zcela opačnému efektu, takže každý případ by se měl posuzovat s ohledem na konkrétního pachatele a na stupeň závažnosti jeho protiprávního činu.

Poškozený bude mít patrně jen zřídka právnícké vzdělání, a tak nebude schopen skutek právně kvalifikovat. Poškozený je rovněž značně omezen v možnosti získat důkazní prostředky pro objasnění skutkového stavu věci. To má za následek možnost, že poškozený podá nekvalitní žalobu, což vede nejen k nadbytečnému zatěžování soudního systému, ale i k nedůvodnému postavení obviněné jím osoby před soud. Jelikož veřejný žalobce absolvoval studia na právnícké vysoké škole, pravděpodobnost nastání takovéto situace je zde mnohem menší. Možným řešením by bylo při podání soukromé žaloby zavedení povinnosti obligatorního zastoupení advokátem. Došlo by tak nejen k odstranění právní nevědomosti, ale i k omezení pravděpodobnosti zneužívání práva soukromou žalobu podat, a to z důvodu zvýšených nákladů, spojených s přibráním advokáta.

Pouhé podání žaloby by totiž mohlo obžalovanému způsobit nenapravitelnou újmu, jejíž následky by nemohlo odstranit ani zproštění obžaloby. V jejím důsledku mohou být narušeny rodinné i pracovněprávní vztahy, poškozena je pověst a snížena vážnost obviněného ve společnosti, zasažena je rovněž jeho čest a důstojnost. Toho mohou osoby, prohlašující se za

poškozené, jak už jsem zmiňoval, zneužívat k vydírání. Řešením by bylo zpřesnit trest za křivé obvinění (např. možnost uložit trest propadnutí majetku).

Jako pozitivum zavedení tohoto institutu je naopak možno zmínit zmenšení počtu státních zástupců, a s tím i snížení výdajů státního rozpočtu. Zvýší se tím rovněž iniciativa poškozených na domáhání náhrady škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, jelikož jim tak bude zajištěno, že splní-li předepsané podmínky a budou-li disponovat dostatečnými podklady, jejich věc se projedná před soudem.

Hlavním problémem, který je před zavedením institutu soukromé žaloby nezbytné vyřešit, je určení trestných činů, které budou považovány za soukromožalobní. Obtížnost vyjmenování takových trestných činů můžeme přitom pozorovat již dnes. Jak už bylo uvedeno v části 2.1, je velice kontroverzní otázkou například určení trestných činů, k jejichž trestnímu stíhání se vyžaduje souhlas osoby poškozené (již vzhledem k tomu, že – jak bylo napříslušném místě práce uvedeno – existují názory o nevhodnosti současného stavu). Důležitým kritériem je především určení míry společenské škodlivosti, na jejímž základě se pak bude posuzovat, převládá-li soukromý zájem nad veřejným. Vzhledem k tomuto kritériu pokládám kritérium zavinění (tj. byli-li čin spáchán úmyslně nebo z nedbalosti) za sekundární. Trestný čin poškození cizí věci podle §228, odst. 1 trestního zákoníku tak například zasahuje pouze do majetkových práv konkrétní osoby a tento zásah není možno považovat za tak intenzivní, aby odůvodňoval zájem státu na potrestání pachatele i přes odpor poškozeného. Přestože se však na straně druhé například trestným činem ublížení na zdraví podle §146, odst. 1 trestního zákoníku zasahuje pouze do tělesné integrity určité osoby, existuje velký zájem veřejnosti na tom, aby nebyla porušována základní lidská práva, a potrestání sleduje mimoto i další cíl, a to odstrašení potenciálních pachatelů od podobné protiprávní činnosti. V obou popsaných příkladech se přitom jedná o přečiny, a proto evidentně nepřichází v úvahu začlenění těchto trestných činů k soukromožalobním na základě toho, zda jde o zločin nebo přečin. Existují rovněž situace, kdy se spojí zájem veřejný se soukromým. Při porušení pravidel hospodářské soutěže dojde k újmě druhých soutěžitelů, a zároveň bude způsobena škoda rovněž spotřebitelům. Jelikož se tyto považují za slabší stranu, bylo by lépe ponechat ochranu jejich práv veřejnému žalobci. Z tohoto důvodu musí zákonodárce přistupovat k otázce určení výčtu soukromožalobních trestných činů velice opatrně a před případným zařazením musí být každý z nich předmětem veřejných debat.

Při zavedení institutu soukromé žaloby je třeba opřít se o zkušenosti z jiných zemí, hlavně o praxi členských států EU. Jednou z možností je rovněž postupné zavádění tohoto institutu, jenž se zpočátku omezí pouze na jednotlivé trestné činy, u nichž by měl poškozený právo podat žalobu, a až poté, co se prokáže jeho účinnost, bude výčet takových trestných činů rozšířen.

Možnost podat subsidiární žaloby nastává až poté, co státní zástupce usnesením trestní stíhání zastaví, postoupí věc jinému orgánu, nebo věc odloží. I když je proti těmto usnesením přípustná stížnost, rozhodovat se o ní bude v systému orgánu státních zastupitelstev. Soud je v současné době oprávněn přezkoumávat pouze ta rozhodnutí státního zástupce, která zasahují do základních práv a svobod. Stejného efektu jako při podání subsidiární žaloby lze dosáhnout rovněž zavedením možnosti podat stížnost, o níž bude rozhodovat soud.¹⁰⁷

Další problematikou, které bych se rád alespoň stručně věnoval, je odpor proti trestnímu příkazu, a především fakt, že poškozené osoby postrádají možnost tak učinit. Samosoudce je v zákonem stanovených případech oprávněn rozhodnout trestním příkazem, proti němuž je možno do osmi dnů podat odpor. V jeho důsledku se trestní příkaz ruší a soud nařídí ve věci hlavní líčení. Jestliže oprávněná osoba v předepsané lhůtě odpor nepodá, trestní příkaz se stane pravomocným a vykonatelným. Jak už bylo v textu této práce uvedeno, trestní řád mezi osoby, které jsou oprávněny odpor podat, zařazuje pouze státního zástupce, obviněného a osoby, kterým náleží právo podat v jeho prospěch odvolání, a naopak osobě poškozené toto právo právní řád nepřiznává.¹⁰⁸ Na tom nic nemění ani skutečnost, že trestním příkazem došlo k rozhodnutí o řádně uplatněném nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Jelikož je poškozený oprávněn napadnout pouze rozhodnutí v části výroku o jeho nároku, nemůže podat odpor proti trestnímu příkazu, a to právě proto, že jeho součástí je i výrok o vině a trestu a že v důsledku odporu dochází ke zrušení trestního příkazu jako celku. Přitom však není v souladu s účelem, který trestní řízení sleduje, totiž aby se znovu rozhodovalo o náhradě škody, když výrok o vině a trestu již nabyl právní moci.¹⁰⁹

Postavení poškozeného považuji za znevýhodněné, a to hlavně proto, že trestní řád neukládá soudu povinnost oznámit mu skutečnost, že ve věci hodlá rozhodnout trestním

---

¹⁰⁷ GRIVNA, Tomáš. Soukromá a subsidiární žaloba. Rekodifikace trestního práva procesního. 30-40. s. 35-37. ISBN 978-80-87146-13-2.

¹⁰⁸ JELÍNEK, Jiří, Jirí ŘÍHA a Zdeněk SOVÁK. Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 4. aktualizované a doplněné vydání podle právního stavu k 1.9. 2018. Praha: Leges, 2018. Student. s. 126. ISBN 978-80-7502-302-5.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRIVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. s. 3591. ISBN 978-80-7400-465-0.

příkazem. Svůj nárok musí poškozený uplatnit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování, což znamená, že po vydání trestního příkazu již takto učinit nemůže. Jelikož jsou si orgány činné v trestním řízení již v přípravném řízení vědomy toho, že ve věci může být rozhodnuto trestním příkazem, navrhuji zavést pro ně povinnost, poučit poškozeného o možnosti rozhodnutí takovouto formou, a zároveň vyzvat jej k uplatnění jeho nároku.

§1 trestního řádu stanoví účel, jenž musí řízení sledovat, a sice upevňování zákonnosti. To znamená, že každá osoba, která se domnívá, že rozhodnutím bylo zasaženo do jejího práv tím, že je toto rozhodnutí vadné nebo neúplné, by proti němu měla mít účinné obranné prostředky. Podle tohoto ustanovení by měla poškozenému vedle práva podat odvolání být rovněž udělena možnost podat odpor proti trestnímu příkazu, a to i tehdy, pokud výrok o jeho nároku zcela chybí. Jelikož vydáním trestního příkazu je vyřešena téměř polovina případů, je nezbytné zakotvit v trestním řádu oprávnění poškozeného proti němu podat odpor, a to - stejně jako v případě odvolání - pouze proti výroku o jeho nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Trestní příkaz jistě v důsledku podání odporu osobou poškozenou nebude zrušen, namísto toho by soud pouze přezkoumal napadený výrok. Pokud by dospěl k závěru, že je tento výrok vadný, rozhodl by o něm trestním příkazem, kterým poškozenému jeho nárok na náhradu škody buď přizná, nebo jej odkáže na řízení občanskoprávní nebo na řízení před jiným příslušným orgánem.

Na závěr krátce zmíním další možnosti, jak postavení poškozeného zlepšit. Zaprvé by šlo o stanovení povinnosti informovat poškozeného o uprchnutí nebo propuštění osoby odsouzené z místa, kde vykonávala trest odnětí svobody, nebo z místa výkonu ústavního ochranného léčení. V současné době se tato informace poskytuje pouze obětem trestných činů (§11 ZOTČ), nicméně ani zde není právní úprava dokonalá. Hlavní problém spatřuji v podmínce „na žádost“. Odstavec 6 uvedeného paragrafu sice předvídá situaci, kdy k podání žádosti ještě nedošlo, ale osoba odsouzená již z místa výkonu trestu odnětí svobody uprchla, přesto uplyne značné množství času, než se o této skutečnosti oběť dozví. Navrhuji změnit postup informování, tj. nečekat, až policejní orgán přijme potřebná opatření a vyrozumí o nich oběť, ale uložit věznicím a poskytovatelům zdravotních služeb povinnost o uprchnutí oběť informovat bezprostředně. Poskytne jí to dodatečnou příležitost k ochraně vlastního života a zdraví, jakož i k ochraně osob

---

¹¹⁰ BERANOVÁ, Andrea. Úvahy nad právní úpravou adhezního řízení de lege ferenda. Trestněprávní revue. 2016(10), s. 221-226. ISSN 1213-5313.

blízkých. K tomu je třeba dodat, že lhůtu 24 hodin pro informování oběti o nastalé skutečnosti považuji za nepřiměřeně dlouhou, zvláště v situacích, kdy by se odsouzený pohyboval v těsné blízkosti bydliště oběti. Aby se zamezilo případné újmě, je nutné splnit tuto informační povinnost okamžitě po uprchnutí.

Zadruhé navrhuji, aby byl v případě vysokého počtu poškozených společný zmocněnec volen soudem z advokátů. Jelikož je podle §44, odst. 2 TŘ jeho volba ponechána poškozeným, neschopnost se dohodnout může vést k výrazným průtahům v řízení. Převedení této pravomoci na soud by celý proces značně zrychlilo.

Jak už jsem v textu této práce zmiňoval, trestní řád přesně neurčuje, je-li poškozený oprávněn vzdát se pouze části svých procesních práv. Proto bych (zatřetí) doporučil zákonodárci tuto nejasnost odstranit a stanovit, že takto (alespoň podle mého názoru) učinit může.

Závěr

Problematika postavení poškozeného v trestním řízení a ochrana jeho práv je velice rozsáhlým tématem.

Trestní řád v §43, odst. 1 definuje poškozeného jako osobu, které bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví, způsobena škoda, nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel trestním činem obohatil. Vedle toho obsahuje rovněž ustanovení, která vymezují tento pojem z negativního hlediska, přičemž se odborníci nemohou shodnout na tom, zdali ustanovení §43, odst. 2 pojem „poškozený“ zužuje, nebo ho jen zpřesňuje. Osobně jsem zastáncem prvního názoru. Rozhodovat o nepřipuštění do trestního řízení by se mělo formou usnesení a poškozenému by mělo náležet právo podat proti němu stížnost. Dále jsem rozebral rozdíly mezi pojmy „poškozený“ a „oběť trestného činu“. Došel jsem přitom k závěru, že právní ochrana oběti je mnohem rozsáhlejší, což je pochopitelné, jelikož právě ona nejsilněji pociťuje následky trestného činu.

Jedním z hlavních cílů, který sleduje trestní řízení, je vedle potrestání pachatele a prevence další protiprávní činnosti náprava negativních následků trestného činu a odčinění případné škody, kterou poškozený utrpěl v důsledku jeho spáchání. Za tímto účelem právní řád poskytuje poškozenému určitý soubor oprávnění na ochranu jeho zájmů. Ani zde právní úprava není dokonalá, a stejně jako v případě §43, odst. 2, ani zde neexistuje ohledně určitých ustanovení shoda odborníků. Tak například §43, odst. 5 trestního řádu opravňuje poškozeného se vzdát se svých procesních práv. Diskuse se přitom točí kolem toho, je-li možné vzdát se jen části práv, nebo zdali je nutno vzdát se jich jako celku. Po zpracování této problematiky jsem neshledal žádnou překážku pro to, aby se poškozený výslovným prohlášením vzdal jen některých svých práv. Problém jsem nicméně shledal v otázce poučování poškozeného o jeho právech podle §46. Orgány činné v trestním řízení tak činí prostřednictvím předem připravených formulářů, přičemž nikterak neberou ohled na osobu konkrétního poškozeného. Individualistický přístup by značně zvýšil ochotu poškozených domáhat se nápravy svých porušených práv.

Neměl jsem v úmyslu v rámci této práce podrobně popsat všechna práva, náležející poškozenému. Pokusil jsem se však stručně charakterizovat pouze práva nejvýznamnější, která patří všem poškozeným, a zvláště pak ta, která mají pouze poškození s nárokem na náhradu škody.

O řádně uplatněném nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení se rozhoduje během adhezního řízení. Právě v této části trestního řízení soukromý zájem převládá nad zájmem veřejným. I když právní úprava této oblasti je zcela přijatelná, je myslím třeba upozornit na několik nedostatků. Zaprvé je smutné, že škoda se nahrazuje pouze v peněžitě formě. Za vhodné považuji zavedení možnosti odčinit újmy jinými způsoby, například omluvou. Zadruhé nelze navrátit zmeškanou lhůtu, aby mohl poškozený uplatnit svůj nárok, a to ani v případě, kdy příslušné orgány nesplnily svou poučovací povinnost. Na druhé straně je třeba vyzdvihnout pozitiva přijetí zákona č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení, díky němuž se zvýšila jistota poškozeného, že dojde k náhradě škody. Nárok poškozeného může být nyní uspokojen z prostředků, získaných z majetkové trestní sankce.

I když právní úprava ve věci poškozeného doznala v posledních letech značný pokrok, je očividné, že není schopna poskytnout takovou ochranu jeho zájmů, jaká je teoreticky možná. Proto jsem se v poslední části této diplomové práce pokusil představit své návrhy, které by přispěly ke zlepšení jeho postavení. Považuji tak například za vhodné zavedení institutu soukromé žaloby, jenž přinese poškozenému pravomoc bezprostředně ovlivňovat průběh trestního řízení a zvýší jeho jistotu v tom smyslu, že pokud správně sepiše obžalobu a předloží všechny nezbytné podklady, jeho věc bude projednána nezávislým a nestranným soudem. Přitom možný argument, že se zvětší nátlak ze strany obžalovaného, aby poškozený takto nečinil, nepovažuji za relevantní, jelikož s podobnou situací se setkáváme již dnes, a to v případech, kdy se od poškozeného vyžaduje souhlas k trestnímu stíhání. Jako kompromis bych navrhoval zavedení tohoto institutu pro několik vybraných trestných činů, s jeho možným pozdějším rozšířením. Dále pokládám za nepřijatelnou skutečnost, že poškozený není oprávněn podat odpor proti trestnímu příkazu. Situaci navíc komplikuje ještě to, že soud jej o záměru vydat trestní příkaz neinformuje, což má ze strany poškozeného za následek časté zmeškání lhůty pro uplatnění jeho nároku. Takové znevýhodnění musí být odstraněno a stejně jako obviněnému, je i poškozenému nutno poskytnout účinný prostředek obrany proti trestnímu příkazu.

Na základě všeho výše uvedeného považuji cíle, které jsem si před zpracováním tohoto tématu stanovil za naplněné. První z těchto cílů, tedy vymezení základních pojmů, podání přehledu práv poškozeného a průběhu procesu rozhodování o jeho nároku na náhradu škody, byl splněn v kapitolách 1 až 5. V důsledku toho jsem došel k závěru, že aktuální právní úprava není

ideální, protože jsem se pokusil předložit návrhy na její zdokonalení. Jím je věnována zvláštní část této práce nazvaná *De lege ferenda*, již považuji i druhý cíl této práce za splněný.

Seznám zkratk

Trestní řád; TR	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
Trestní zákoník; TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
Občanský soudní řád; OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Občanský zákoník; OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Zákon o obětech trestných činů; ZOTČ	zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů
Zákon o soudnictví ve věcech mládeže; ZSVM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže
OČTR	orgány činné v trestním řízení
ÚS	Ústavní soud
NS	Nejvyšší soud

Seznám použitých zdrojů

Právní předpisy

- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Odborná literatura

- FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. Trestní právo procesní. 7., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.
- GŘIVNA, Tomáš. Soukromá a subsidiární žaloba. Rekodifikace trestního práva procesního. 30-40. ISBN 978-80-87146-13-2.
- GŘIVNA, Tomáš. Soukromá žaloba v trestním řízení. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1107-4.
- HENDRYCH, Dušan, Miroslav BĚLINA, Josef FIALA, Pavel ŠÁMAL, Ivana ŠTENGLOVÁ a Pavel ŠTURMA. Právní slovník. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

- JELÍNEK, Jiří, Jiří ŘÍHA a Zdeněk SOVÁK. Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů. 4. aktualizované a doplněné vydání podle právního stavu k 1.9. 2018. Praha: Leges, 2018. Student. ISBN 978-80-7502-302-5.
- JELÍNEK, Jiří. Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou. 2. dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. ISBN 978-80-7502-016-1.
- JELÍNEK, Jiří. Poškozený v českém trestním řízení. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-618-X.
- JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRÍVNA. Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges, 2012. Teoretik. ISBN 978-80-87576-39-7.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 7. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. Student. ISBN 978-80-7502-278-3.
- LÁTAL, Jaroslav. Poškozený v trestním řízení a rozhodování o náhradě škody v adhezním řízení. Praha: SEVT, 1994. Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky.
- MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Vydání čtvrté, (v nakladatelství Leges vydání první). Praha: Leges, 2010. Student. ISBN 978-80-87212-39-4.
- MUSIL, Jan, Vladimír KRATOCHVÍL a Pavel ŠÁMAL. Kurs trestního práva: trestní právo procesní. 3. přeprac.a dopl. vyd. Praha: Beck, 2007. Právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-572-8.
- PÚRY, František, Pavel ŠÁMAL a Jindřich URBÁNEK. Vzory podání a rozhodnutí v trestních věcech. 3. přeprac. vyd. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-829-1.
- RŮŽIČKA, Miroslav, František PÚRY a Jana ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: Beck, 2007. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7179-559-9.

- SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7.
- ŠÁMAL, Pavel, Miroslav RŮŽIČKA, František VONDRUŠKA, Jaroslava NOVOTNÁ a František NOVOTNÝ. Přípravné řízení trestní. 2. vyd. Praha: Beck, 2003. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-741-3.
- ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRŮVNA. Trestní řád I: komentář. 7., dopl. A přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel a Tomáš GRŮVNA. Trestní řád II: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL, Josef KUČHTA, Marek FRYŠTÁK a Věra KALVODOVÁ. Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-496-4.
- ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9.
- ŠČERBA, Filip. Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Praha: Leges, 2012. Praktik. ISBN 978-80-87576-30-4.

Odborné články

- BERANOVÁ, Andrea. Úvahy nad právní úpravou adhezního řízení de lege ferenda. Trestněprávní revue. 2016. ISSN 1213-5313.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar. K problematice právního statusu oběti trestného činu (poškozeného). Trestní právo. 2008, 12(10). ISSN 1211-2860.
- JELÍNEK, Jiří. Jak dál s trestním stíháním se souhlasem poškozeného. Kriminalistika. 2017, 50(1). ISSN 1210-9150.
- JELÍNEK, Jiří. Postavení poškozeného v trestním řízení - možnosti zdokonalování právní úpravy nejsou vyčerpány. Kriminalistika. 2003, 36(2). ISSN 1210-9150.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. Kriminalistika. 2015(2). ISSN 1210-9150.

- JELÍNEK, Jiří a Vladimír PELC. Zákon o obětech trestných činů - jeho nedostatky a možnosti řešení. Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie. 2015. ISSN 1210-6348.
- LÁTAL, Jaroslav. Náležitosti řádného uplatnění nároku na náhradu škody poškozeným v adhezním řízení. Právní rozhledy. 1994, 2(10). ISSN 1210-6410.
- MUSIL, Jan. Dohody o vině a trestu jako forma konsensuálního trestního řízení. Kriminalistika. 2008, 41(1). ISSN 1210-9150.
- POLMOVÁ, Olga a Tomáš BEHR. Problematika institutu společného zmocněnce. Trestněprávní revue. 2011, 10(4). ISSN 1213-5313.
- PÚRY, František a Alexander SOTOLÁŘ. Poznámky k rozhodování odvolacího soudu v trestním řízení po tzv. velké novele trestního řádu. Bulletin advokacie. 2005. ISSN 1210-6348.
- VANTUCH, Pavel. K žádosti o přezkoumání postupu policejního orgánu a státního zástupce. Trestněprávní revue. 2003, 2(6). ISSN 1213-5313.

Sodní rozhodnutí

- Nález Ústavního soudu ze dne 9. 7. 2018, sp. zn. II. ÚS 955/18.
- Nález Ústavního soudu z dne 9. 10. 2012, sp. zn. II. ÚS 289/12, uveřejněno ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu [č. 170/2012 USn].
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 1. 4. 1974, sp. zn. Tzv 10/74, uveřejněno v Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek [R 29/1974 tr.].
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 21. 2. 1996, sp. zn. 3 To 108/96, uveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek [R 37/1997 tr.].
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 1991, sp. zn. 4 To 61/91, uveřejněno v Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek [R 34/1992 tr.].
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2002, sp. zn. 5 Tdo 785/2002, uveřejněno v Souboru trestních rozhodnutí NS [T 496].
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 12. 2012, sp. zn. 4 Tdo 1515/2012, uveřejněno v Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek [R 59/2013 tr.].

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010-47, uveřejněno v Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek [R 10/2012 tr.].
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2014, sp. zn. 11 Tdo 1206/2014.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 1745/15.

Elektronické zdroje

- BERKOVÁ, Ivona. Uspokojení nároku poškozeného v trestním řízení, a to zejména ve vztahu k zajištěnému a odčerpanému majetku. Trestněprávní revue 6/2017. 2017. [online], [k dispozici na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrg5pxi4s7gzpxgzrzm4q&rowIndex=0>].
- Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, [online], [k dispozici na: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgayv6mrwgvpwi6q&groupIndex=0&rowIndex=0>].
- Východiska a principy nového trestního řádu, 2014. [k dispozici na: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>].

Abstrakt

Poškozený v trestním řízení a jeho ochrana

Diplomová práce se zabývá postavením poškozeného a jeho ochranou v průběhu celého trestního řízení a popisem práv, kterými disponuje v jeho jednotlivých fázích. Práce čerpá z právních předpisů, odborné literatury, soudní judikatury a elektronických zdrojů.

Práce je členěna do pěti kapitol. První z nich zahrnuje vymezení pojmu poškozený, a to jak z hlediska pozitivního, tak negativního. Dále popisuje rovněž rozdíl mezi pojmy ‚poškozený‘ a ‚oběť trestného činu‘.

Druhá kapitola je zaměřena na popis práv, jež náleží všem poškozeným, stejně jako těch, která patří pouze poškozeným v postavení subjektu adhezního řízení podle §43, odst. 3 trestního řádu. Podrobněji jsou charakterizovány nejvýznamnější z těchto práv. Dále je popsána možnost poškozeného vzdát se procesních práv a analyzována problematika vzdání se pouze částečného. Poslední část kapitoly je věnována nezletilým poškozeným a jejich zvláštnímu postavení v trestním řízení.

Třetí kapitola zevrubněji vymezuje postavení poškozeného v individuálních fázích trestního řízení, a to od přípravného řízení až po řízení o řádných a mimořádných opravných prostředcích.

Čtvrtá kapitola se zabývá adhezním řízením, charakterizuje podmínky řádnosti a včasnosti uplatnění nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, vymezuje překážku pro jeho uplatnění a popisuje postup soudu při rozhodování o tomto nároku.

V páté kapitole jsou popsány situace, kdy o nároku poškozeného nebude rozhodnuto standartním soudním rozsudkem. Mezi odklony, kterými se tato práce zabývá, patří dohoda o vině a trestu, narovnání a podmíněné zastavení trestního stíhání. Kapitola analyzuje každý z nich a uvádí jak pozitivní, tak i negativní momenty rozhodování tímto způsobem.

Závěr práce obsahuje několik návrhů de lege ferenda, jež by měly přispět ke zlepšení postavení poškozeného v trestním řízení. Mezi ně patří právo podat soukromou a subsidiární žalobu a právo poškozeného podat odpor proti trestnímu příkazu. V této části práce jsou

analyzovány všechny argumenty pro a proti zavedení těchto institutů a zároveň je učiněn pokus o predikaci jejich efektivity v českých právních reáliích.

Abstract

An injured party in criminal proceedings and his/her protection

The diploma thesis deals with the position of the injured party and his protection during the entire criminal proceedings and a description of the rights at his disposal in its individual phases. It draws information from legislation, literature, case law and electronic resources.

The diploma thesis is divided into five chapters. The first includes the definition of the term injured party, both its positive and negative definitions. It also describes the differences between the terms 'injured party' and 'victim of a crime'.

The second chapter focuses on the description of the rights that belong to all injured, as well as those that belong only to the injured, who have the status of a subject in adhesion proceedings under § 43, paragraph 3 of the Criminal Procedure Code. The most important of these rights are characterized in more detail. It is also describing the possibility of injured party to waiver his procedural rights and analyzing the problem of partial waiver. The last part of the chapter is devoted to minors as the injured parties and their special position in criminal proceedings.

The third chapter describes in more detail the position of the injured party in the individual stages of criminal proceedings, from the preparatory proceedings to the regular and extraordinary remedies.

The fourth chapter deals with the adhesion proceedings, characterizes conditions, which are necessary for a proper registration of the injured party's claim for material damages, non-material damages, or the claim for surrender of unjust enrichment, defines the obstacle for enforcing the right to damages, and describes the court's procedure of making a decision on this claim.

The fifth chapter describes situations, where on injured party's claim will not be decided with the ordinary judicial decision. The diversions that this paper works on includes plea bargaining, settlement and conditional suspension of prosecution. This chapter analyzes each of them and presents both positive and negative aspects of decision-making in this manner.

The conclusion of the thesis contains several proposals *de lege ferenda*, which should contribute to improving the position of the injured party in criminal proceedings. These include

the implementation of private indictment in criminal proceedings and granting the right to file an appeal against the penal order to injured party. This part includes the analysis of all arguments for and against implementation of these institutes, and based on the gathered information, attempts to make a prediction of its effectiveness in Czech legal realities.

Klíčová slova

Poškozený

Oběť trestného činu

Procesní práva

Adhezní řízení

Key words

An injured party

Victim of a crime

Procedural rights

Adhesion procedure